

SZAKDOLGOZAT

Meggyes Enikő

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Károly Róbert Campus
Gazdaságtudományi Intézet
Turizmus-vendéglátás alapképzési szak

ÉRMELLÉK TURISZTIKAI FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

Belső konzulens:	Dr. Bujdosó Zoltán egyetemi docens
Belső konzulens intézete/tanszéke:	Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Károly Róbert Campus
Készítette:	Meggyes Enikő

Gyöngyös
2025

TARTALOMJEGYZÉK

Absztrakt	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
1. Bevezetés.....	6
2. Szakirodalmi áttekintés	8
2.1. A turizmus történeti fejlődése	8
2.2. A turizmus fogalma és nemzetközi értelmezése	9
2.3. A turizmus kategorizálása	9
2.4. A turizmus rendszerének fő elemei	10
2.4.1. Motiváció szerinti szegmentáció: A VFR-turizmus.....	10
2.5 A vidéki turizmus fogalma és altípusai	11
2.6. A vidéki turizmus szerepe a vidékfejlesztésben.....	11
2.7. A fenntarthatóság elvei a turizmusban	12
3. Érmellék bemutatása	14
3.1. Földrajzi háttér	14
3.2. Történelmi háttér	16
3.3. Kulturális háttér.....	17
3.3 Intézményi háttér és együttműködések	20
3.3.1. Határon Átnyúló Integrált Kulturális és Turisztikai Projektek. (Lezárt és aktív Interreg projektek).....	21
3.3.2. Helyi TDM-ek, DMO-k, a megyei szervezetek, önkormányzatok turisztikai feladatai	21
3.3.3. Társadalmi-gazdasági profil: demográfia, foglalkoztatás, kulcságazatok.....	22
3.3.4. Kulturális, Turisztikai Projektek és Egyesületi Háttér az Érmelléken	22
3.3.5. Érmelléki Tájegységi Értéktár.....	23
3.3.6. A fejlesztés kontextusa: Az Érmellék társadalmi-gazdasági profilja.....	23
3.3.7. Összegzés	24
4. Turisztikai elemzés az Érmelléken.....	25
4.1. Módszertani bevezetés és az elemzés keretrendszere	25

4.1.1. Adatelérhetőségi korlátok és online források szerepe	25
4.2. A turisztikai kínálat pillérei	25
4.2.1. Természeti vonzerők és termálfürdők	25
4.2.2. Épített örökség és népi építészet	27
4.2.3. Bakator szőlő és borturizmus	29
4.2.4. A hagyományőrzés és a térségi turizmus reprezentációja a médiában	30
4.3. Szálláshely-infrastruktúra és területi eloszlás	31
4.4. Statisztikai és keresletelemzés	32
4.5. Összegzés: Turisztikai lehetőségek és gyakorlati kihívások	32
5. Az Érmellék turisztikai értékelése a vendégek szempontjából	34
5.1. A primer kutatás módszertani keretei	34
5.2. A látogatói profil: földrajzi megoszlás és utazási aktivitás	35
5.3. Az utazás kontextusa: motivációk és elvárások	36
5.4. Utazási viselkedés: logisztika és döntési minták	41
5.5. Élményértékelés: elégedettség és tapasztalatok	46
5.6. Lojalitás és jövőképek: a visszatérés és fejlesztési igények elemzése	47
5.7. Az eredmények szakirodalmi kontextusba helyezése	50
6. Fejlesztési javaslatok és ötletek	51
6.1. Stratégiai fejlesztési irányok	51
6.1.1. Közlekedési infrastruktúra fejlesztése	51
6.1.2. Statisztikai láthatóság és adatrendszer-fejlesztés	51
6.1.3. „Irodalmi Útlel”	51
6.1.4. Természetjárás és mobilitás	52
6.2. Digitális láthatóság és innováció	52
6.2.1. Turisztikai online portál	52
6.2.2. Mobilalkalmazás	52
6.2.3. Mesterséges intelligencia	53
6.3. A Mária Út modell: az integráció mintája	53
6.4. Összegzés	53

7. Következtetések	55
7.1. Fő megállapítások és a célok összegzése	55
7.2. A kutatás korlátai és jövőbeni javaslatok	56
Irodalomjegyzék.....	57
Táblázatok és ábrák jegyzéke.....	62
Hallgatói nyilatkozat	63
MI-használati nyilatkozat.....	64
Konzulensi nyilatkozat.....	66

1. Bevezetés

Az Érmellék – a mai Románia és Magyarország határán fekvő történeti tájegység – különleges helyet foglal el a Kárpát-medence kulturális és turisztikai térképén. A vidék sajátos átmeneti térség, ahol a természeti adottságok, a népi hagyományok és a közös történelmi múlt összefonódnak. A táj értékeit a termálvizek, a szőlő- és borkultúra, a vízivilág, valamint a helyi épített örökség gazdag együttese adja. Mindezek ellenére az Érmellék a turizmusban még mindig kevésbé ismert és feltárt terület, amelyben jelentős, eddig kihasználatlan fejlesztési potenciál rejlik.

A dolgozat témaválasztása e kettősségre épül: egy kevésbé ismert, de kulturálisan és természeti értékekben gazdag régió turisztikai lehetőségeinek feltárására. Az Érmellék határon átnyúló térség, amely Románia és Magyarország közös örökségét hordozza. A kutatás célja, hogy bemutassa, miként járulhat hozzá a turizmus a vidéki térségek gazdasági fellendítéséhez, valamint, hogy milyen eszközökkel erősíthető a térség identitása, együttműködése és fenntartható fejlődése.

A téma iránti személyes elköteleződésemet 2000. november 1-jéig vezetem vissza, amikor 14 éves diákként részt vettem a nyírábrányi határátkelő ünnepélyes megnyitóján, ahol magyar népviseletben pogácsával köszönhettem (1. ábra) Orbán Viktor magyar és Mugur Isărescu román miniszterelnököt. Ez az élmény mélyen megalapozta érdeklődésemet a magyar–román határ menti együttműködés, valamint a térség gazdasági és turisztikai fejlődése iránt (vö. Hajdú-Bihari Napló, 2000. november 2.).

A témaválasztás aktualitását több tényező is indokolja. Egyrészt a fenntartható turizmus térnyerése világszinten új lehetőségeket nyit a vidéki, természeti és kulturális értékek újraértelmezésére. Másrészt az EU-s és hazai fejlesztési programok – különösen az INTERREG VI-A Magyarország–Románia (2021–2027) – kiemelt hangsúlyt helyeznek a határ menti együttműködésekre, a közös örökség védelmére és a helyi közösségek bevonására.

A dolgozat célja, hogy az Érmellék turizmusát komplex módon értékelje: bemutatva a térség kínálati és keresleti jellemzőit, valamint a vendégek szemszögéből vizsgálva a fejlesztési igényeket és lehetőségeket. A kutatás alapját a statisztikai források, helyi dokumentumok és egy 418 válaszadót elérő kérdőíves vizsgálat képezik, amely a látogatói motivációkat, elégedettséget és fejlesztési elvárásokat tárja fel.

A dolgozat szerkezete ennek logikáját követi: a szakirodalmi áttekintés a turizmus és a vidéki fejlesztés elméleti keretét mutatja be; az Érmellék bemutatása a földrajzi, történeti és kulturális háttérre épít; a turisztikai elemzés a kínálati és keresleti oldalt vizsgálja; az empirikus kutatás a vendégek tapasztalatait és igényeit értékeli; végül a fejlesztési javaslatok és a következtetések fogalmazzák meg az Érmellék turizmusának jövőképét.

Kegyelet
Az élet folytatását az utódok jelentik /4.

Kormányvizit
A miniszterek mellőzték a protokollt /5.

Színeseidik
Kővirágok nyílnak a város fórumán /6.

Diadal
A lányok hatgólos győzelmet arattak /9.

HAJDÚ-BIHARI

NAPLÓ

Ma több szolgáltatással

FÜGGETLEN NAPILAP

LVII. évf., 256. sz.
ÁRA: 42 Ft

2000. november 2.
Csütörtök

IDŐJÁRÁS:

Felhős, esős idő

Nappal 13, 17 °C

Éjszaka 6, 8 °C

„A határok már nem választhatnak el”

Sokrétű kapcsolatélénkülést várnak a kormányfők az átkelő megnyitásától

Nyírábrány (HBN – V. A.) – A legnagyobb jóindulattal is csak nehezen nevezhető egyszerű politikai helyzetnek az az időszak, amelyben sikerült teljesíteni a Bukarestben április 14-én megkötött megállapodásunkat.

Orbán Viktor, a Magyar Köztársaság kormányfője fogalmazott így Nyírábrányban kedden délelőtt, amikor Mugur Isarescuval, Románia miniszterelnökével ünnepélyes keretek között

átadta és nemzetközi határállomással nyitvántotta a helyi határátelőt.

– A 21. században a határok már nem arra valók, hogy elválasszák egymástól az embereket. Ezért a Közép-Európa minden népét megkínzó 20. század után a térség nagy időszejává válhat a mostani. Ennek jeleit már láthatjuk az Adriától a Balti-tengerig kialakult az az új gazdasági övezet, amely fejlődésében meghaladja a nyugat-európai országokét is. Meggyőződésünk, hogy Románia a felemelkedő és sikeres régió része lesz, s ez mindkét népek az érdeke – hangsúlyozta Orbán Viktor, ekként véleszkedve ahhoz, hogy ez így történjen, együtt kell működniük, bizalomra van szükségünk, vállalkozniuk és kereskedniük kell egymással.

Mugur Isarescu, a Román Köztársaság miniszterelnöke rámutatott: Románia és Magyarország között kevesebb mint egy hónap alatt két új határátelőhely nyílt. Ezek az események – amelyek csak kezdetet a tovább

Újraavatták. A kormány több tagjával együtt Orbán Viktor miniszterelnök is részt vett október 31-én, kedden az ünnepségen, amelyen újraavatták gróf Tisza István egykori miniszterelnök debreceni szobrát /3. Foto: Csongédi Zsolt

Áldomás. Mugur Isarescu és Orbán Viktor emlékfákat ültetett, majd pedig ünnepi Áldomást hirdetett a nyírábrányi határátelőhely avatásán. Foto: Csongédi Zsolt

RÖVIDEN

● Új polgári törvénykönyv. Az új Ptk. (polgári törvénykönyv) koncepciója jövő év őszére készülhet el, a kodifikáció pedig optimális esetben öt-hat év múlva zárulhat le – mondta el Vékás Lajos egye-

1. ábra: A nyírábrányi határátelő megnyitása
Forrás: Hajdú-Bihari Napló, 2000. november 2.

2. Szakirodalmi áttekintés

A turizmus napjainkra a globális gazdaság és társadalom egyik legmeghatározóbb ágazatává vált, amely nemcsak az utazások növekvő számát, hanem az életmód, a kultúra és a gazdasági folyamatok átalakulását is tükrözi. A jelenség megértéséhez szükséges a turizmus elméleti alapjainak, fogalmi rendszerének és működésének áttekintése. Jelen fejezet célja, hogy bemutassa a turizmus fejlődését, fő fogalmait és típusait, majd ezekre építve ismertesse a vidéki turizmus sajátosságait és a fenntarthatóság elveit, amelyek a korszerű turizmusfejlesztés alapját képezik.

2.1. A turizmus történeti fejlődése

A turizmus fejlődése hosszú történelmi múltra tekint vissza, amely szorosan összefügg az emberi társadalmak gazdasági, kulturális és társadalmi átalakulásával. Az ókorban az utazás elsősorban a társadalmi elit kiváltsága volt: a görögök körében az olimpiai játékok, vallási ünnepek és filozófiai tanulmányutak adtak alkalmat a helyváltoztatásra, míg a rómaiak fejlett úthálózata a kereskedelmi és politikai kapcsolatok bővülését tette lehetővé. Ekkor már megjelentek a rekreációs célú utazások, például a fürdővárosok látogatása (Lengyel, 2004; Michalkó, 2012).

A középkorban a háborúk, a járványok és a bizonytalan politikai viszonyok visszafogták az utazási kedvet, ugyanakkor a vallási célú zarándoklatok továbbra is jelentős szerepet játszottak. Bár egyes társadalmi csoportok – kereskedők, szerzetesek, katonák – hivatásukból adódóan továbbra is úton voltak, az utazás korlátozott lehetőségekkel és jelentős kockázatokkal járt (Lengyel, 2004).

Az újkorban a földrajzi felfedezések, a kereskedelem bővülése és az oktatás terjedése fellendítette az utazásokat, különösen a nemesség és az értelmiség körében. Ekkor vált népszerűvé a Grand Tour, amely az európai elit fiataljai számára kulturális és nevelési célú tanulmányút formájában szolgálta az elit képzését (Lengyel, 2004; Michalkó, 2012).

A 18–19. század fordulóján az ipari forradalom új korszakot nyitott a közlekedésben: a vasút, a gőzhajó és a gőzgép megjelenése lehetővé tette, hogy a turizmus a társadalom szélesebb rétegei számára is elérhetővé váljon. Ekkor szervezte meg Thomas Cook az első csoportos, szervezett utazásokat, megalapozva a modern turizmus fogalmát (Puczkó & Rátz, 2001). A 20. században a repülés, az autózás és a fizetett szabadság bevezetése a turizmust tömegméretűvé tette.

A globalizáció, a technológiai fejlődés és a társadalmi jólét növekedése lehetővé tette, hogy az emberek korábban elérhetetlen úti célokat is felfedezzenek. A 20. század második felében a

nemzetközi együttműködések, a tartós békeidőszak és olyan szervezetek létrejötte, mint az ENSZ (1945) és az UNWTO – World Tourism Organization (1975), jelentősen hozzájárultak a turizmus intézményesüléséhez és globális szabályozásához (Lengyel, 2004; Michalkó, 2012).

2.2. A turizmus fogalma és nemzetközi értelmezése

A korai elméleti megközelítések – például Fellner, Schrattenhoffer, Glücksmann és Mathiot munkái – a turizmust elsősorban az utazás fizikai folyamataként értelmezték, és még nem vizsgálták annak komplex társadalmi-gazdasági összefüggéseit. Ezzel szemben Hunziker és Krapf svájci kutatók az 1950-es években már a turizmus tudományos megközelítését képviselték: meghatározásukban kizárták a jövedelemszerzési célú utazásokat, valamint a tartós letelepedést, így a turizmust ideiglenes, nem munkavégzéshez kötődő helyváltoztatásként határozták meg. E gondolat később a turizmus fogalmának nemzetközi egységesítését alapozta meg, amelynek egyik első mérföldköve a World Tourism Organization (WTO) 1989-es Hágai Nyilatkozata volt. Ez a dokumentum a turizmust minden lakó- és munkahelyen kívüli önkéntes helyváltoztatásként határozta meg, beleértve az ezekhez kapcsolódó szolgáltatások igénybevételét (Michalkó, 2012).

A fogalom egységesítése a következő évtizedekben tovább folytatódott. Az UNWTO, mint a turizmus hivatalos ENSZ-szervezete, a turizmus értelmezését már statisztikai és kutatási célokra is szabványos keretbe foglalta. Ennek eredményeként született meg az UNWTO (2019) Tourism Definitions című kiadvány, amely a turizmust társadalmi, kulturális és gazdasági jelenséggé határozza meg, az emberek szokásos környezetükön kívüli mozgásaként. Ez a megközelítés már túlmutat az utazás fizikai dimenzióin, és a turizmust összetett társadalmi-gazdasági rendszerként értelmezi, amely ma a legszélesebb körben elfogadott nemzetközi definíciónak tekinthető (UNWTO, 2019).

2.3. A turizmus kategorizálása

Michalkó Gábor (2012) szerint a turizmus három szinten kategorizálható:

Fajtái alapján megkülönböztethető a **szabadidős** és a **hivatásturizmus**.

Típusai szerint beszélhetünk **belföldi** és **nemzetközi turizmusról**.

Formái között pedig a **tömegetturizmus** – amelyben a turisták kiszámítható, homogén élményt nyújtó, nagymennyiségben és standardizált módon előállított szolgáltatásokat vesznek igénybe – valamint az **alternatív turizmus** – amely az egyéni vagy kis csoportos utazásokra épít, és egyedi szolgáltatások révén közvetlenebb kapcsolatot teremt a vendég és a helyi közösség között – különíthető el.

2.4. A turizmus rendszerének fő elemei

Az **utazó** (traveller) gyűjtőfogalomként minden olyan személyre vonatkozik, aki földrajzi helyek között mozog, függetlenül az út céljától. E körből **látogatónak** (visitor) az tekinthető, aki a szokásos környezetén kívülre utazik legfeljebb egy évre, és a fogadó területen nem folytat jövedelemszerző tevékenységet. A látogatók két fő csoportja: a **turista** (overnight visitor), aki legalább egy éjszakát eltölt a célterületen, illetve az **egynapos látogató / kiránduló** (same-day visitor / excursionist), aki éjszakai tartózkodás nélkül még aznap visszatér vagy tovább utazik (UNWTO/UN, 2008; UNWTO, 2019).

2.4.1. Motiváció szerinti szegmentáció: A VFR-turizmus

Az UNWTO látogató-kategóriái mellett a turizmus szegmentációjának fontos szempontja a látogatás elsődleges motivációja. A motiváció alapján megkülönböztetett kategóriák közül az egyik legjelentősebb a **VFR-turizmus (Visiting Friends and Relatives – rokon- és barátlátogatás)**, amely világszerte a látogatások 20–40%-át teszi ki (Backer, 2012).

A VFR-látogatók olyan személyek, akik elsősorban rokonok vagy barátok meglátogatása céljából utaznak a szokásos környezetükön kívülre. Bár az UNWTO statisztikaiban látogatókként tartják őket számon, turisztikai viselkedésük lényegesen eltér a klasszikus szabadidős turistákétól (Griffin, 2013):

- **Alacsonyabb kereskedelmi szálláshely-használat:** Gyakran magánszálláson (rokonoknál, barátoknál) szállnak meg, ezért részben "láthatatlanok" a hivatalos statisztikákban.
- **Hosszabb tartózkodási idő:** Az utazás célja nem az attrakciók, hanem a személyes kapcsolatok, így gyakrabban maradnak hosszabb időt.
- **Nyitottság a kiegészítő programokra:** Elsődleges céljuk nem turisztikai, mégis gyakran vesznek részt helyi programokban, gasztronómiai élményekben vagy rendezvényeken (Hu & Morrison, 2002; Backer, 2012).

A VFR-turizmus gazdasági jelentősége hosszú ideig alulértékelt volt. A nemzetközi szakirodalom azonban rámutat, hogy a VFR-szegmens **magas lojalitással** rendelkezik (rendszeresen visszatérő látogatók), és bár kevesebbet költenek szállásra, **nyitottak a monetizálható kiegészítő szolgáltatásokra** (Shani & Uriely, 2012). Különösen a vidéki és határmenti térségekben – ahol a családi és közösségi kapcsolatok hagyományosan erősek – a VFR-látogatók képviselik a **legstabilabb keresleti bázist**, amelyre további turisztikai termékek építhetők (Backer, 2012).

Lengyel Márton (2004) szerint a turizmus egy összetett, nyílt, dinamikus és interdependens rendszer. Ez a rendszer kölcsönhatásban áll a társadalmi, kulturális, politikai, gazdasági,

természeti és technológiai környezet elemeivel. A turizmus piacának központjában álló két alrendszer a **kereslet** és a **kínálat**, melyek a turisztikai piac magját képezik. A két oldal közötti kapcsolatot a marketingtevékenység, valamint turisták utazása és tartózkodása hozza létre. A turisztikai termék egy komplex szolgáltatáshalmaz (beleértve a közlekedést, szállást, étkezést, szórakozást és egyéb kiegészítő szolgáltatásokat), amely egy adott vonzerőre (attrakcióra) épül, és pontosan a turista motivációjának kielégítését célozza. A motiváció és a vonzerő kapcsolata alapvető szerepet játszik a turisztikai piac működésében.

2.5 A vidéki turizmus fogalma és altípusai

A vidéki turizmus a turizmus azon formája, amely a vidéki térségek természeti és kulturális értékeire, hagyományaira és életmódjára épül. Lényege, hogy a látogatók a városi környezettől eltérő, nyugodt, természetközeli élményeket keresnek, miközben megismerik a helyi közösségek mindennapjait, gasztronómiáját és hagyományait. A vidéki turizmus több, egymással összefüggő, de tartalmukban eltérő turisztikai formát foglal magában, amelyek közös jellemzője, hogy a vidéki térségek természeti, kulturális és társadalmi erőforrásaira épülnek. A legjellemzőbb formák közé tartozik a **falusi turizmus** (amely a helyi lakosság vendégfogadására és a vidéki életmód megismerésére épít); az **agroturizmus** (a mezőgazdasági tevékenységek és a vidéki gazdaság bemutatását kínálja); a **borturizmus** és a **gasztronómiai turizmus** (a helyi ízek, termékek és borászatok felfedezésére összpontosítanak); valamint az **ökoturizmus** és az **aktív turizmus** (a természet közvetlen megtapasztalásán és a környezetbarát szabadidős tevékenységeken alapszanak). Az említett altípusok eltérő fejlesztési lehetőségeket kínálnak, ugyanakkor közös bennük, hogy hozzájárulnak a vidék gazdasági megerősítéséhez, a közösségek életminőségének javításához és a fenntartható turizmus céljainak megvalósításához (Michalkó, 2012; Kardos, 2011).

2.6. A vidéki turizmus szerepe a vidékfejlesztésben

A vidéki turizmus és a vidékfejlesztés szorosan összekapcsolódnak, hiszen mindkettő célja a vidéki térségek gazdasági, társadalmi és környezeti megújítása. A turizmus fejlesztése különösen azokban a térségekben jelenthet kitörési pontot, ahol a természeti és kulturális vonzerők önmagukban nem elég erősek, de a helyi közösségek együttműködésére és szerveződésére építve komplex, fenntartható fejlődés valósítható meg. A vidéki turizmus ilyen formában a vidékfejlesztés eszközeként működik, hozzájárulva a foglalkoztatás bővítéséhez, a helyi gazdaság élénkítéséhez és a vidéki életforma megőrzéséhez (Michalkó, 2012). Az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EAFRD/EMVA) a 2023–2027-es Közös Agrárpolitika (KAP) Stratégiai Terveinek keretében továbbra is kiemelten támogatja a vidéki térségek fenntartható fejlődését és turisztikai célú fejlesztéseit (Kap.gov.hu, 2025).

2.7. A fenntarthatóság elvei a turizmusban

A fenntartható turizmus olyan megközelítés, amely a turizmus fejlődését a környezeti, társadalmi és gazdasági szempontok egyensúlyára építi. Lényege, hogy a turizmus fejlesztése és működtetése a jelen szükségleteit kielégíti anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generációk lehetőségeit (UNEP & UNWTO, 2005). A cél, hogy a látogatók élménykeresése, a helyi közösségek érdekei és a természeti környezet védelme összhangba kerüljenek.

A fenntarthatóság három alappillére – a környezeti, a társadalmi és a gazdasági dimenzió – egyensúlyának megteremtése biztosítja a turizmus hosszú távú életképességét (UNEP & UNWTO, 2005; UNWTO, 2012). A turizmus akkor tekinthető valóban fenntarthatónak, ha a fejlesztések gazdaságilag életképesek, társadalmilag igazságosak és a természeti erőforrásokat hosszú távon megőrzik (UNWTO, 2012). E három tényező kölcsönhatása határozza meg, hogy egy desztináció fejlődése mennyire tud tartós és kiegyensúlyozott maradni.

A fenntarthatóság gazdasági vonatkozásait jól szemlélteti a multiplikátor-hatás elmélete, amely a turizmus közvetlen és közvetett gazdasági hatásait írja le. A turisták költségei nemcsak a szolgáltatóknál jelentkeznek bevételként, hanem tovagyűrűző módon más helyi ágazatokban is jövedelmet és munkahelyet teremtenek. Minél inkább helyi termékekre, szolgáltatásokra és munkaerőre épül a turizmus, annál nagyobb a multiplikátor-hatás erőssége, vagyis annál több jövedelem marad a térségben.

A multiplikátor-hatás mérésére és nemzetközi összehasonlíthatóságára a Turisztikai Szatellit Számla (Tourism Satellite Account – TSA: RMF 2008) ad módszertani keretet, amelyet az ENSZ, az OECD, az Eurostat és az UNWTO közösen dolgozott ki (United Nations et al., 2008). A TSA segítségével kimutatható a turizmus hozzájárulása a GDP-hez, a foglalkoztatáshoz és a fizetési mérleghez, így a multiplikátor-hatás számszerűsítése is pontosabban megvalósítható. Ezáltal a turizmus nem csupán látogatói élményforrás, hanem a helyi gazdaság megerősödésének és önfenntartó fejlődésének egyik kulcstényezője is (UNWTO, 2019).

A fenntartható turizmus és a közösségi befogadóképesség: A Turisztikai Penetrációs Index: A fenntartható turizmus egyik kritikus kérdése, hogy egy adott desztináció mennyire terhelte a turisztikai tevékenység által. Ennek mérésére szolgál a Turisztikai Penetrációs Index (TPI – Tourism Penetration Index), amely a turisták számát viszonyítja a helyi lakosság számához (Doxey, 1975; Butler, 1980). Minél magasabb az index értéke, annál nagyobb a turizmus nyomása a helyi közösségre és a környezetre.

A vidéki térségekben, ahol a helyi lakosság alacsony, már viszonylag csekély számú látogató is magas TPI-értéket eredményezhet, ami feszültségeket okozhat a helyiek és a látogatók között. A fenntartható fejlesztés szempontjából ezért fontos, hogy a turizmusfejlesztési stratégiák figyelembe vegyék a közösség befogadóképességét és az infrastruktúra teherbírását (UNWTO, 2012). Ez különösen azokban a határmenti vagy vidéki térségekben kritikus, ahol a turizmus a

helyi gazdaság számára új jelenségnek számít, és a közösség infrastrukturális vagy szociokulturális alkalmazkodási kapacitása még nem fejlett.

3. Érmellék bemutatása

„Az Ér nagy, álmos, furcsa árok,
Pocsolyás víz, sás, káka lakják.
De Kraszna, Szamos, Tisza, Duna
Oceánig hordják a habját.
S ha rám dől a szittyá magasság,
Ha száz átok fogja a vérem,
Ha gátat túr föl ezer vakond,
Az Óceánt mégis elérem.
Akarom, mert ez bús merészség,
Akarom, mert világ csodája:
Valaki az Értől indul el
S befut a szent, nagy Óceánba.”

— Ady Endre: Az Értől az Óceánig (1909)

Ez az alfejezet a térség földrajzi kereteit, történelmi múltjának főbb vonásait és kulturális örökségének alapjait mutatja be, kontextust teremtve a turisztikai potenciál későbbi elemzéséhez.

Az Érmellék lehatárolása többféle nézőpontból közelíthető meg, azonban e szempontok nem fedik teljesen egymást, mivel a térség természetföldrajzi, történelmi-közigazgatási, borvidéki-kulturális, településhálózati, ökológiai és turisztikai jellemzői eltérő módon rajzolják ki a táj határait és identitását (Veliky, 2005).

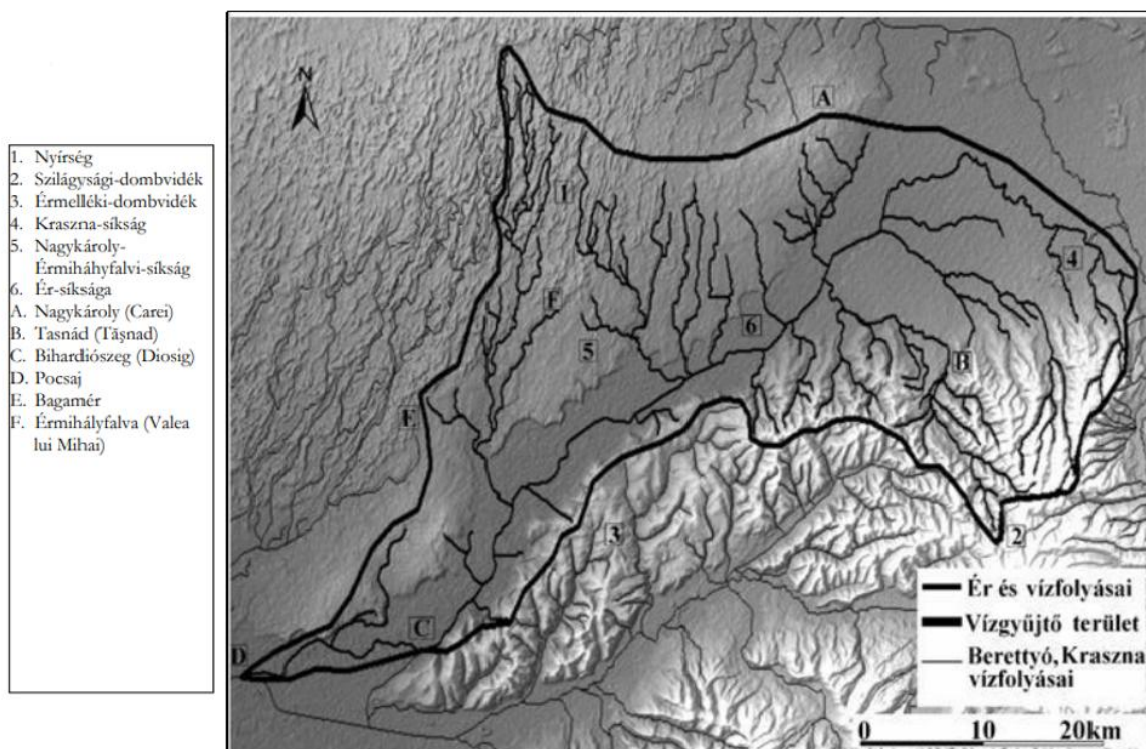
3.1. Földrajzi háttér

Az Érmellék a történelmi Partium régióban, a Kárpát-medence keleti peremén fekszik. Túlnyomó része a mai Románia területén, Bihar és Szilágy megyékben található, míg egy kisebb része Magyarországra nyúlik át. Román neve, a Valea Ierului (Ér-völgye), pontosan utal a táj legfőbb földrajzi meghatározójára. Földtani szempontból a Pannon-medence alföldi peremvidékéhez tartozik, síkvidéki jellegét a Pannon-tenger egykori üledékei formálták. A mintegy 60 km hosszú és 20–25 km széles sávot keleten a Szilágyság dombvidéke, nyugaton a Nyírség homokja, északon a Kraszna, délen pedig a Berettyó síksága határolja (Veliky, 2005).

A 19. század végéig az Ér és mellékvizei kanyargós, árterekkel tagolt vízrendszert alkottak, amelynek kiterjedt mocsárvilága nemcsak a tájszerkezetet, hanem az itt élők megélhetését is meghatározta. Ez a vizes élőhely rendkívül gazdag biodiverzitásnak adott otthont, számos madár- és halfajnak biztosítva életteret, köztük a védett lápi pócnak (*Umbra krameri*).

Az Érmellék tájszerkezete a 20. század közepén radikális átalakuláson ment keresztül, amikor Gönczi Sándor kultúrmérnök tervei alapján nagyszabású lecsapolási munkálatok során mintegy

700 kilométernyi csatornahálózatot építettek ki (Veliky, 2005). Wilhelm Sándor a Korunk című erdélyi magyar folyóiratban úgy fogalmazott, hogy az Ady Endre által is megidézett „álmos, mocsaras világ” szinte teljesen eltűnt, helyét a szocialista korszakra jellemző, nagytáblás mezőgazdasági területek vették át, ahol a nád és sás helyét kukorica, búza, napraforgó és cukorrépa váltotta fel (Wilhelm, 2008). Közel 65 000 hektár föld vált művelhetővé, ugyanakkor az eredeti célkitűzések nem teljesültek. Az öntözőrendszer kiépítésének elmaradása és a talajvízszint tartós süllyedése miatt a korábban nedves, lápos vidék kiszáradt, a talaj pedig szikesedésre hajlamossá vált, ami hosszú távon kedvezőtlen ökológiai és gazdasági hatásokat eredményezett (Kerékyártó, 2012; Veliky, 2005). E tájalakító és gazdasági változások mélyreható ökológiai következményeket okoztak: az őshonos halfauna, madárvilág és a helyi közösségek hagyományos tevékenységei visszaszorultak, a mocsári biológiai sokféleség pedig napjainkra elszigetelt foltokra korlátozódik. Az utóbbi évtizedekben több visszamocsarasítási kezdeményezés is született, melyekben a helyi lakosság aktívan részt kíván venni a természetes élőhelyek helyreállításában (Wilhelm, 2017).

2.ábra: Az Ér vízgyűjtő területe

Forrás: Érmelléki Kalauz 2. (Ekéné Szilágyi et al., 2008)

3. ábra: Az Érmellék domborzata

Forrás: Érmelléki Kalauz 2. (Ekéné Szilágyi et al., 2008)

3.2. Történelmi háttér

A magyar honfoglalás előtt a területen három földvár létezett katonai céllal Nagyléta, Érkeserű és Kóly térségében. A honfoglalás után a mocsaras vidék egy ideig lakatlan maradt. Az Érmellék területe az Árpád-kortól kezdve magyarok által lakott vidék. Az első települések, például Érmihályfalva, a 11-12. század folyamán a lápvidékből kiemelkedő, árvízmentes magaslatokra és szigetekre épültek. A lakatlan területek pedig kezdetben királyi birtokként funkcionáltak, később nagy nemzetségek, mint az Ákos, a Gutkeled és a Turul család szerezték meg. Az Érmellékre a középkortól kezdve a kis- és középfalvas településhálózat a jellemző, amely máig fennmaradt (Veliky, 2005).

Az Érmellék mocsaras-lápos világa a történelem során többször védelmet nyújtott a helyi lakosságnak. A kiterjedt nádasok és vízjárta területek természetes menedéket biztosítottak a pusztítások idején. Az 1241-es tatárjáráskor a helyiek a lápok rejtekébe húzódva vészelték át a támadásokat, majd a török hódoltság idején és a Rákóczi-szabadságharc alatt is a nádasok adtak oltalmat a menekülők számára (Wilhelm, 2014).

A török uralom pusztításai miatt sok falu elnéptelenedett, ami a térség újraszerveződéséhez vezetett: számos kisebb település beolvadt a megmaradt, erősebb falvak határába.

Az Érmellék történetét hosszú időn keresztül meghatározták helyi főúri családok. E nemesi családok kastélyai és kúriái azonban nem csupán lakóhelyként vagy gazdasági központként szolgáltak, hanem a helyi közösségi élet és művelődés fontos színhelyei is voltak. Míg korábban a Zólyomiak (Mátyás király engedélyével 1460-ban) Székelyhídon építettek várat (Veliky, 2005), az újkorban más családok vették át a gazdasági és társadalmi fejlődés motorjának szerepét. A 19. században a bihardiószegei Zichy-kastély például évtizedekig a Vincellériskolának adott otthont. A Stubenberg-család Székelyhídon országos hírvő lótenyésztő ménest tartott fenn. Emellett iskolákat, plébániákat és a világháború idején saját kórházat támogattak (Szabó, 2018).

Az 1920-as trianoni döntés alapjaiban alakította át az Érmellék közigazgatását, kettévágva a korábban egységes történeti térséget. A magyar oldalon a megmaradt településekből Nagyléta központtal új járás jött létre, amelyet azonban az 1949–1950-es közigazgatási átszervezés során Hajdú megyéhez csatoltak, ezzel megszüntetve Nagyléta központi szerepét. A romániai oldalon az 1968-as megyésítés a „nemzeti kiegyenlítés” jegyében új határokat vont, majd az 1972-es községszervezési reform a falvakat községekbe olvasztva gyakorlatilag felszámolta korábbi önállóságukat (Veliky, 2005).

3.3. Kulturális háttér

Székelyföld és Kalotaszeg mellett az Érmelléken található még jelentősebb számban összefüggő magyar lakosság (Kerékgyártó, 2012). Az Érmelléket Madarassy Enikő „*a Partium legmagyarabb tájegységének*” nevezi, ahol a közösségi összetartozás és az identitás megőrzése nemcsak hagyomány, hanem létforma is – írja Legyünk büszkék Érmellékre! című tanulmányában (Madarassy és T. Károlyi, 2022, p. 9).

A tájképi elemek — templom, kúria, pincesor, gémeskút — nemcsak épített formák, hanem az érmelléki identitás képi lenyomatai is (Művelődés, 2017). Az Érmellék sűrű templomhálózata már a középkorban kialakult, hiszen számos település már a 13. század végén önálló egyházzal rendelkezett. Ezen épületek jelentős része máig őrzi középkori, esetenként 12-13. századi, Árpád-kori alapjait (Veliky, 2005; Magyar Kurír, 2021; Érintő hírportál, 2018).

Az Érmellék kulturális öröksége szorosan összefonódik a népi építészet, a kézműves hagyományok és a közösségi művészeti formák évszázadokon átívelő jelenlétével. A térség paraszti építészete – a nádból, fából és agyagból emelt házaival, szalmafedeles

tetőszerkezeteivel és gazdasági melléképületeivel – a helyi életmód egyszerűségét, illetve ember és táj harmóniáját tükrözi (Művelődés, 2017).

Az itt élők mindennapjait és tárgyi kultúráját alapvetően a táj kettőssége határozta meg. A mocsaras síksághoz kapcsolódó életmód és mesterségek jellemezték: a halászat, a csíkozás és a nádgazdálkodás fontos megélhetést biztosító foglalkozások voltak a lecsapolásokig, melyekhez szorosan kapcsolódtak az olyan kézműves tevékenységek, mint a gyékény-, sás- és nádfonás. A táj másik meghatározó gazdasági ágát, a hagyományos szőlőtermesztést a domboldalakra telepített szőlőskertek és a sajátos pincesorok rendszere jellemezte (Veliky, 2005). Ezt az anyagi kultúrát egészítették ki a fafaragás díszítő motívumai, melyek a használati tárgyakon – például a mángorlókon, guzsalyokon vagy a jellegzetes sással kötött székek faragott vázán – jelentek meg (Művelődés, 2017).

A több százéves szőlő- és borkultúra nem csupán gazdasági tevékenység, hanem a kulturális örökség és a regionális identitás egyik központi eleme, amelynek hírneve már a 17. században megalapozódott. A török terjeszkedés ellentmondásos módon ugyan, de fellendítette az Érmellék, főként Diószeg szőlészetét: mivel Várad és környéke török kézen volt vagy állandó veszélyben állt, sok debreceni polgár települt az érmelléki szőlőhegyekre. A borvidék központja, Bihardiószeg, a híres bakator fajta egyik legjelentősebb termőhelyévé vált, amely finom, zamatos fehérborairól szerzett hírnevet. A térség szakmai megerősödését az 1870-ben alapított állami vincellériskola segítette, amely Zichy Ferenc támogatásával működött, és évente 24 tanulónak biztosított ingyenes oktatást, szállást és ellátást. Az iskola tanfolyamokat szervezett, szakembereket képzett, és a filoxeravész (1880-as évek) idején kulcsszerepet játszott a védekezésben. Bár a járvány megtépázta a bakator történetét, a fajta nem tűnt el teljesen az Érmellékről. A 20. században azonban a szőlőtermelők szervezetlensége, a trianoni határváltozások utáni perifériára szorulás – amikor Romániában a testes, vörösbor-típusokat preferálták – és az 1950-es évek központi „fajtapolitikája”, amely meghatározta, milyen fajtaikat szabad termesztetni, fokozatosan kiszorította a bakatort a térségből (Szabó, 2022b).

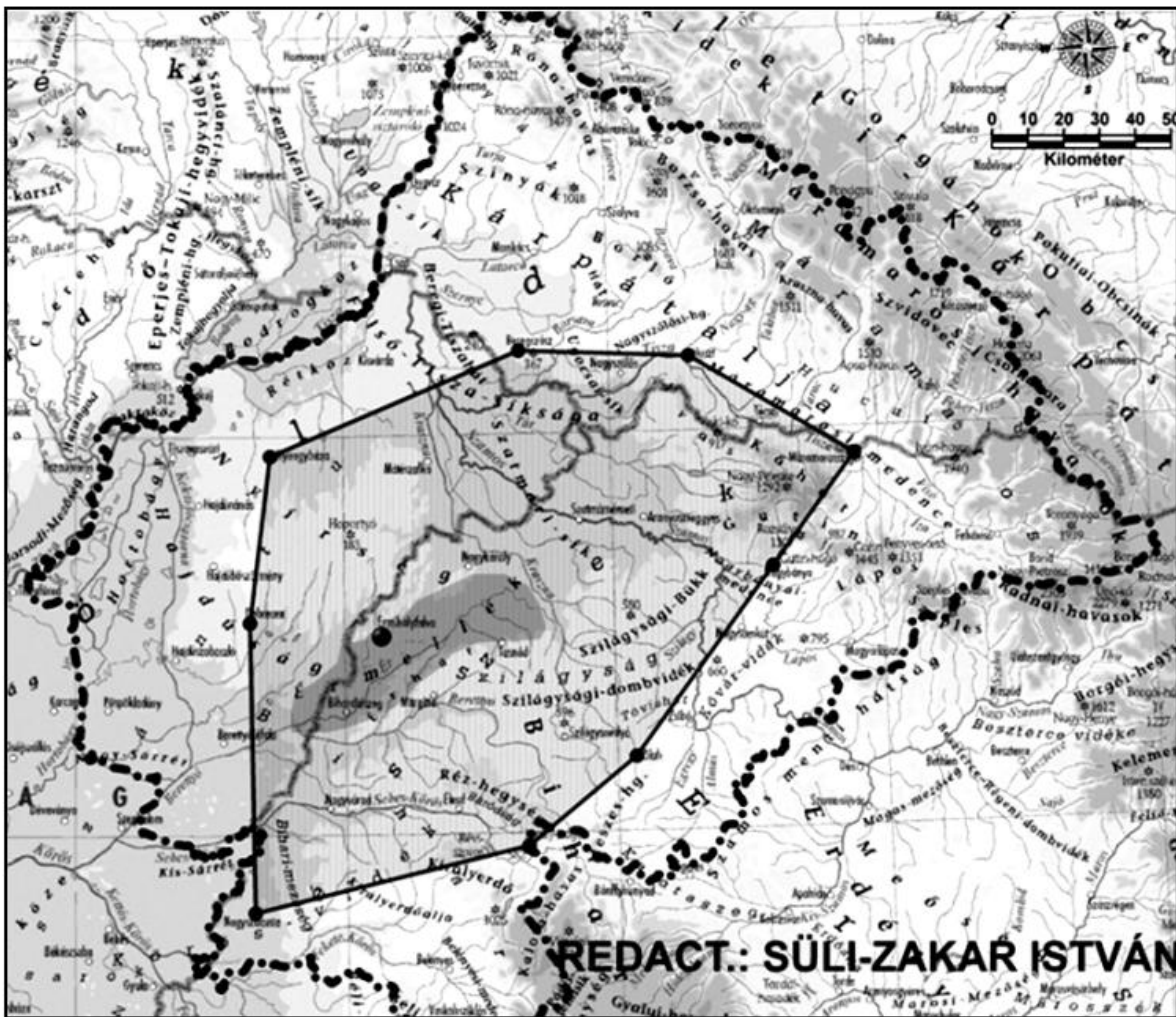
A fordulat 2013 tavaszán következett be, amikor Heit Lóránd bihardiószegi borász – Kaló Imre szomolyai borász támogatásával – megkezdte a bakator visszatelepítését Diószegre. A programot több intézmény – köztük a nagyváradi Vura Vinotéka, a Borbarátnők Egyesülete, Debrecen városa és a Bihar megyei tanács – is segítette több ezer oltvány szétosztásával. 2017-ben a fajta megőrzésére és népszerűsítésére megalakult a Bakator Szövetség, öt kárpát-medencei borász részvételével, élükön Heit Lóránddal. Ugyanebben az évben indult a Bakator bor- és gasztrfesztivál, amelyet a bihardiószegi Zichy-kastély parkjában rendeznek meg, s

amely mára az Érmellék turisztikai és gasztronómiai identitásának meghatározó eseményévé vált (Nyelvünk és Kultúránk, 2019).

Az Érmellék kulturális öröksége azonban nem merül ki az anyagi javakban és a gazdálkodási hagyományokban; a térség szellemi élete és kiemelkedő személyiségei legalább ennyire meghatározóak. A Művelődés érmelléki mellékletében Sóki Béla az Érmellék híres szülötteit mutatja be – lelkészeket, tudósokat, irodalmárokat, költőket, politikai vezetőket, katonai méltóságokat és orvosokat –, akik életükkel és munkásságukkal gazdagították a térség kulturális örökségét. Közülük kiemelhető Fényes Elek, Csokaly szülötte, akit a magyar vidék statisztikai leírásának úttörőjeként tartanak számon, valamint az Irinyi testvérek, János és József Albisról – az előbbit a gyufa biztonságos változatának feltalálójaként, az utóbbit pedig a márciusi ifjak meghatározó alakjaként és publicistájaként ismeri a tudománytörténet. Ugyancsak jelentős személyiség Andrassy Ernő Szalacsról, az Érmellék legendás orvosa és polihisztorja, aki szülőotthont alapított, és tudományos munkáival öregbítette a térség hírnevét. A gálospetri születésű Sass Kálmán, az „Érmellék messiásaként” tisztelt református lelkész, nemcsak a vidék szellemi vezetője és mártírja volt, hanem sokat tett a helyi magyar oktatásért is, míg Csiha Kálmán Érsemjénből, református püspök, a hit és kitartás jelképeként börtönei után is az erdélyi magyarság lelki megújulását szolgálta (Művelődés, 2017).

Ehhez a sorhoz méltóan említeni kell az Érmellék irodalmi nagyjait is, akik a magyar nyelv és kultúra fejlődésében meghatározó szerepet töltek be. Kazinczy Ferenc, a nyelvújítás vezéralakja, Érsemjénben született; Kölcsey Ferenc, a Himnusz költője, Szódemeteren látta meg a napvilágot; Fráter Lóránd, a magyar nóta egyik legismertebb szerzője és előadója, Érsemjénben született; míg Ady Endre, a modern magyar líra megújítója, Érmindszenten (ma Adyfalva) jött világra. Dr. Szabó József újszülöttgyógyász-helytörténész Ismeretlen Érmellék II. című kötetében részletesen bemutatja az őket körülvevő kultuszt, érmelléki kötődéseiket és szerepüket a térség kulturális életében (Szabó, 2022a).

A nagy múltú személyiségek mellett a jelen csendes mesterei is fontos szerepet játszanak az Érmellék kulturális örökségének megőrzésében. Közülük kiemelhető dr. Szabó József, aki évek óta gyűjti a térség történelmi emlékeit és dokumentumait (Bihari Napló, 2024), dr. Kéri Gáspár, aki tájházaival a paraszti élet hagyományait őrzi, valamint dr. Wilhelm Sándor, aki múzeomalapító munkájával járul hozzá az Érmellék gazdag múltjának bemutatásához (Madarassy és T. Károlyi, 2022). Sokan mások is fáradhatatlanul dolgoznak azon, hogy az Érmellék szellemi térképe ne fakult emlék, hanem élő, alkotó örökség maradjon.

4. ábra: A partiumi és az érmelléki identitás elterjedése (Szerk.: Süli-Zakar István)

Forrás: Érmelléki Kalauz 2. (Ekéné Szilágyi et al., 2008)

A térség földrajzi, történelmi és kulturális adottságai (3.1.), valamint az ezeket támogató intézményi háttér (3.2.) együttesen teremtik meg a turisztikai potenciált, amelyet a következő fejezet részletesen bemutat és elemez.

3.4 Intézményi háttér és együttműködések

Az Érmellék turisztikai fejlődésének egyik kulcstényezője az a sokszereplős intézményi háttér, amely a határ menti együttműködéseket, a helyi fejlesztéseket és a civil kezdeményezéseket összekapcsolja. A térség adottságai önmagukban nem elegendők: ahhoz, hogy a turizmus valóban gazdasági és társadalmi erőforrássá váljon, szükség van a kormányzati, önkormányzati és civil szereplők tudatos együttműködésére. Ez a fejezet három fő szintet vizsgál: a határon átnyúló programokat, a megyei és helyi fejlesztési struktúrákat, valamint azokat az egyesületeket, amelyek közvetlenül a közösségi részvételre és a turisztikai identitás erősítésére építenek.

3.4.1. Határon Átnyúló Integrált Kulturális és Turisztikai Projektek. (Lezárt és aktív Interreg projektek)

Interreg VI-A Romania-Hungary Programme (2021-2027): Ez a 2021-2027-es időszak a hivatalos, uniós társfinanszírozású, határon átnyúló együttműködési programjának stratégiai kerete (Interreg ROHU, 2024; Keep EU, 2023). Bemutatja a teljes költségvetést (€175,9 millió), a programterületeket (4-4 megye), és a prioritási tengelyeket (a megújuló energiát, a klímaváltozást, az egészségügyet, a kultúrát/a turizmust).

ROHU-00057 "So-borders" Projekt: Egy konkrét, aktív Interreg projekt, melynek célja a sport és az egészségfejlesztés előmozdítása Létavértes (HU) és Székelyhíd (RO) együttműködésével (Interreg ROHU, 2024).

ROHU-162 Cluster Projekt (Bihar, Hajdú-Bihar): Egy másik Interreg projekt, amely a Bihar és Hajdú-Bihar megyei földrajzi, kulturális örökség, és fenntartható fejlődés témáira fókuszál. A megvalósításban az Érmelléki Népőiskola és a Nagyvárad Egyetem is részt vesz (Interreg ROHU, 2024). Ezek a programok nem csupán infrastrukturális fejlesztéseket eredményeznek, hanem tudástranszfert és szemléletformálást is: a partnerségek révén a helyi szereplők megtanulják, hogyan lehet uniós forrásokból fenntartható, közösségi alapú turizmust építeni. Ez az intézményi tanulási folyamat az egyik legnagyobb értéke a határon átnyúló együttműködéseknek (Lőrincz, 2019).

3.4.2. Helyi TDM-ek, DMO-k, a megyei szervezetek, önkormányzatok turisztikai feladatai

Bihar Megye Integrált Fenntartható Fejlesztési Stratégiája (2021–2027): Bihar Megyei Tanács által jóváhagyott, hivatalos dokumentum. Közvetlenül vonatkozik a romániai Érmellékre. Kiemeli a turisztikai adottságok kihasználását, mint célkitűzést, és említi a közúti infrastruktúra fejlesztését (konnektivitás) is, ami elengedhetetlen a turizmushoz (Consiliul Județean Bihor, 2022).

Hajdú-Bihar vármegye Integrált Területi Programja (2021-2027): A megyei fejlesztési program, amely hangsúlyozza a turisztikai potenciál kiaknázását a környezet védelmével összhangban, és támogatja a kapcsolódó intézményi háttér fejlesztését. Megerősíti Debrecen kiemelt regionális szerepét (Hajdú-Bihar Vármegyei Önkormányzat, 2023).

Hajdú-Bihar Megyei Fejlesztési Koncepció (2021-2030): A megye 2030-ig szóló átfogó területfejlesztési koncepciója. Célja a dinamikus gazdaság, az ellenálló, versenyképes társadalom és a fenntarthatóság megteremtése (Hajdú-Bihar Vármegyei Önkormányzat, 2023).

Vidékfejlesztési Stratégiák a 12 Érmelléki településen: Analízis a bihari Érmellék 12 településének 2021-2027-es helyi fejlesztési stratégiáiról. Ez kitér az urbanizáció, a demográfia, a gazdaság és a foglalkoztatás kihívásaira (Gál & Pásztor, 2024).

3.4.3. Társadalmi-gazdasági profil: demográfia, foglalkoztatás, kulcságazatok

Érmellék Regionális Státusz és Kapcsolat Debrecennel: Stratégiai értékelés az Érmellék mint határon átnyúló régió helyzetéről. Külön kitér a Debrecennel való történelmi és gazdasági kapcsolatok újrāépítésének fontosságára - Schengen csatlakozás kontextusában (Kállai, 2020).

3.4.4. Kulturális, Turisztikai Projektek és Egyesületi Háttér az Érmelléken

A turizmusfejlesztés egyik legélőbb rétege az **érmelléki civil szféra**, amely emberközelivé és autentikussá teszi a térség arculatát (Lőrincz, 2019). Az olyan egyesületek, mint az **Érmelléki Természetvédelmi Többcélú Egyesület (ETTE)**, az **Érmelléki Gazdák Egyesülete**, az **Érintő Egyesület**, vagy az **Érhangja International**, nemcsak kulturális és környezetvédelmi feladatokat vállalnak, hanem aktív turisztikai szereplők is. Tevékenységük között megtalálható az ökoturizmus, a kézműves hagyományok, valamint a helyi termékek (pl. bakator bor, érmelléki torma) népszerűsítése. A határregiókban működő civil szervezetek gyakran „tanuló hálózatként” funkcionálnak (Lőrincz, 2019), ahol a tudásmegosztás és a partnerség révén új kezdeményezések születnek – például közös turisztikai útvonalak, helyi termékvásárok vagy fesztiválok.

Érmelléki Természetvédelmi Többcélú Egyesület, ETTE: Az Egyesület céljai között szerepel a kulturális tevékenység, természet- és környezetvédelem, turisztikai célok megvalósítása és a vidékfejlesztés. A finanszírozási forrásai: önkormányzati, régiós, határon átnyúló pályázati is, ami a civil szervezet intézményi háttérét jelenti.

Az érmelléki hagyományörzés és közösségi élet szemléletes bemutatása érdekében kiemelendő, hogy több helyi egyesület – például az **ÉRINTŐ videóportál**, az **Ér Hangja YouTube-csatorna**, az **Érmelléki Gazdák Egyesülete** és a **Videók Érmelléki** – által kezelt online videoarchívumok és csatornák (YouTube) népszerűsítik a régió népművészetét, gasztronómiáját és kulturális kezdeményezéseit, ezzel a turizmusfejlesztés informatív, vizuális támogatását is biztosítva (ÉRINTŐ videóportál, 2025; Ér Hangja YouTube-csatorna, 2025; Érmelléki Gazdák Egyesülete, 2025; Videók Érmelléki, 2025).

3.4.5. Érmelléki Tájegységi Értéktár

Egyes projektek – mint például az **Érmelléki Tájegységi Értéktár program** – a helyi tudás és kulturális örökség rendszerezését segítik elő, ami nemcsak identitásképző, hanem gazdasági potenciállal is bír (Ér Hangja TV, 2024; Érmelléki Népfőiskola, 2023). A civil együttműködések tehát híd szerepet töltenek be: összekötik a közösséget a fejlesztéspolitikai döntéshozókkal, és erősítik a határon átnyúló társadalmi kohéziót (Kállai, 2020). Az értéktár összetételéről cikkek és beszámolók jelentek meg. Az Érmelléki Népfőiskola által szervezett workshopokról és a regionális értékgyűjtés folyamatáról szintén beszámoltak sajtóorgánumban. Kiemelt értékek a térségben: **a Bakator bor és a torma.**

"Fedezd fel az Érmellék tájházait" Projekt: Egy olyan konkrét turisztikai projekt, amely rövidfilmek és brosúrák segítségével népszerűsíti az Érkörtvélyes, Gálospetri, Ottomány és Szalacs falumúzeumait/tájházait (Ér Hangja YouTube-csatorna, 2025).

Craftalization Projekt (Kézművesség) Célja a helyi Érmelléki kézműves hagyományok (szövés, fazekasság, fafaragás) digitalizálása és újjáélesztése. Segíteni kívánja a kulturális identitás megerősítését és a turisztikai vonzerő növelését (Európai Szolidaritási Testület, 2023).

Bethlen Gábor Alap (BGA) által kiírt pályázati felhívások (2 db) Támogatási lehetőségek (működés, fejlesztés, programok) a határon túli magyar szervezetek, így e szakdolgozatban is felsorolt egyesületek számára (Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2025).

3.4.6. A fejlesztés kontextusa: Az Érmellék társadalmi-gazdasági profilja

A fejezetben bemutatott uniós, megyei és civil szintű turizmusfejlesztési erőfeszítések nem öncélúak. E fejlesztések válaszként értelmezhetők az Érmelléket érintő társadalmi és gazdasági kihívásokra (Gál és Pásztor, 2024).

- **Demográfiai kihívások:** A bihari Érmellék települései évtizedek óta küzdenek a népességfogyással, a társadalom elöregedésével és a fiatal, képzett munkaerő jelentős elvándorlásával (Pásztor és Gál, 2021)
- **Gazdasági szerkezet:** A régió gazdasága nagymértékben agrárdominanciájú. Hiányoznak a jelentős ipari munkáltatók, ami alacsony helyi jövedelmekhez és magas ingázási rátához vezet (Nagyváradra, Debrecenbe vagy Nyugat-Európába) (Gál és Pásztor, 2024).

Ebben a kontextusban a turizmusfejlesztés – különösen a helyi termékekre (például bor, torma) és kulturális örökségre építő, közösségi alapú falusi turizmus – kulcsfontosságú gazdaságélénkítő és vidékfejlesztő eszköz (Kállai, 2020). Célja a helyi munkahelyteremtés, a

gazdaság diverzifikálása, az elvándorlás csökkentése és az itt élők életminőségének javítása (Gál és Pásztor, 2024).

3.4.7. Összegzés

Az Érmellék turisztikai fejlesztései mögött egy sokszintű és egymásra épülő intézményi háló működik. Az Interreg programok biztosítják a pénzügyi és stratégiai háttérrel, a megyei és önkormányzati szervezetek a tervezés és koordináció szintjét, míg a civil egyesületek a helyi társadalmi beágyazottságot és fenntarthatóságot. E három szint együtt adja meg azt a stabil alapot, amelyre a térség jövőbeli turizmusfejlesztési koncepciója épülhet. Az Érmellék példája jól mutatja, hogy a siker nemcsak a források nagyságán, hanem az együttműködések minőségén múlik.

4. Turisztikai elemzés az Érmelléken

4.1. Módszertani bevezetés és az elemzés keretrendszere

Az Érmellék egy határon átnyúló, magyarlakta térség, amely sokféle turisztikai lehetőséget rejt magában. Ennek a fejezetnek az a célja, hogy feltárja a partiumi térség adottságait, turisztikai teljesítményét és fejlesztési lehetőségeit. Mindeközben megvizsgálva a helyi turizmus kínálati és keresleti oldalát. Az elemzésem logikája lépcsőzetes: először a módszertani alapokat mutatom be, majd a kínálat fő pilléreit, végül a keresleti és infrastrukturális összefüggéseket.

4.1.1. Adatelérhetőségi korlátok és online források szerepe

A kutatásom egyik fő nehézsége, hogy nincsenek elérhető településszintű turisztikai adatok az Érmellékről. Sem a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), sem a román Institutul Național de Statistică (INSSE), sem a jelentős szállásfoglaló portálok (pl. Szallas.hu, Booking.com, Expedia) nem közölnek olyan összesített kimutatásokat, amelyek a térség teljesítményét pontosan megmutatnák. Ez a hiány nemcsak a kutatásomat, hanem a fejlesztési tervezést is korlátozza.

4.2. A turisztikai kínálat pillérei

Az Érmellék turisztikai kínálata sokrétű és több, egymást kiegészítő tematikus pillér alkotja. A térség természeti értékei – termálvizek, vizes élőhelyek és Natura 2000-területek – mellett jelentős a kulturális örökség (kastélyok, pincesorok, vallási és irodalmi emlékhelyek), valamint a gasztronómia és a borászat, különösen a Bakator fajtához kötődő hagyományok. Bár a kínálat gazdag, hiányzik az a szervezeti és marketingkoordináció, amely egységes desztinációként pozicionálná az Érmelléket.

4.2.1. Természeti vonzerők és termálfürdők

Az Érmellék turizmusának alaprétégét a természeti környezet adja, amely egyedi módon ötvözi az alföldi táj nyitottságát és a vizes élőhelyek ökológiai gazdagságát. A térség egykori mocsárvilágát a 19–20. századi vízrendezések fokozatosan átalakították, ami bár növelte a mezőgazdasági területeket, a természetes élőhelyek jelentős részének eltűnését eredményezte (Wilhelm, 2008). A térségben található termálforrások és Natura 2000-es területek olyan természeti erőforrásokat jelentenek, amelyek több turisztikai szegmens – gyógyturizmus, ökoturizmus és aktív turizmus – fejlesztésének alapjául szolgálhatnak. A Cefa Nemzeti Park és a Csíkos-tó ingólápja különleges madárvilággal büszkélkedik, de mivel hiányzik a látogatók számára kialakított infrastruktúra és a tájékoztató rendszer, ezek a helyek egyelőre csak korlátozottan vonzzák a turistákat. (Nemzeti Park Igazgatóság, 2024; Wilhelm, 2008).

Az Érmellék térsége gazdag geotermikus forrásokban, amelyek több településen alapozzák meg a helyi turizmust. A legjelentősebb termálfürdők **Margitta**, **Székelyhíd**, **Hegyközszentmiklós** és **Tasnád** városaiban találhatóak, és együttesen a térség legfontosabb turisztikai „horgonytermékeinek” tekinthetők.

Margittán a *Strand Termal Municipal Marghita* a város egyik fő turisztikai attrakciója, két szabadtéri medencével és természetes geotermikus vízzel, amely évente több ezer látogatót vonz (Rejtekhely.ro, 2023).

Székelyhídon a 2024–2025-ben megújított *Strand66* három különböző hőmérsékletű medencét és faházast szálláslehetőséget kínál, kifejezetten a családi és rekreációs turizmus igényeire szabva (Programturizmus.hu, 2024; Bihari Napló, 2025).

Hegyközszentmiklóson két fürdő működik: az 1971-ben megnyitott, a helyi református egyházközség által fenntartott Gyógy- és Strandfürdő, valamint a 2022-ben átadott KRE SPA, amelyet a Királyhágómelléki Református Egyházkerület működtet. Az utóbbi fedett és szabadtéri medencékkel, szaunával, vendéglátóegységgel és mobilházakkal is rendelkezik, és az Európai Unió, valamint a magyar és román állam közös támogatásával épült meg (Termalstrand.ro, 2022; Termalonline.hu, 2024). A termálvíz gyógyhatásait a reumatikus, nőgyógyászati és mozgásszervi panaszok enyhítésében használják ki (O-IKT Értékek.hu, 2018).

Tasnád (Baile Tasnad) a térség déli peremén helyezkedik el, és a régió egyik legnagyobb, több évtizede működő termálfürdője. A gyógyvízre épülő központ gyógyászati és rekreációs szolgáltatásokat nyújt, évente több ezer belföldi és külföldi vendéget vonzva (Rejtekhely, 2023; Outdooractive, 2021). E fürdők a gyógyászati és rekreációs turizmus mellett a helyi közösségi élet és gazdaság fontos pillérei, azonban jelenleg nem alkotnak egységes, hálózatba szervezett turisztikai terméket, ami korlátozza a térségi együttműködést és a gazdasági szinergiák kihasználását (Turizmus Kaleidoszkóp, 2023).

Az Érmellék emellett változatos aktív- és természetjáró túralehetőségeket is kínál a látogatók számára. A térségen áthalad az Alföldi Kéktúra Berettyóújfalu–Létavértes közötti szakasza, amely több helyi látnivalót – kastélyokat, református templomokat és pincesorokat – is érint (Kektura.hu, 2024). A borospince-túrák, tanösvények (pl. Székelyhídon a „Szerelmentanösvény”) és a természetvédelmi programok, mint a Darulápi rezervátum látogatása, egyre népszerűbbek. A Wikiloc és OpenStreetMap digitális platformok interaktív útvonalajánlókat

biztosítanak, segítve a túrázók navigációját és élményalapú felfedezését (Szeke.ro, 2024; Magnificat.ro, 2024; OpenStreetMap, 2025). Ezek a tematikus és fenntartható túrák jelentősen hozzájárulnak a régió vidéki és ökoturisztikai vonzerejéhez.

Az Outdooractive (2024) nemzetközi turisztikai adatbázis a Székelyhíd–Margitta közötti úgynevezett Thermal Route kerékpárutat önálló útvonalként mutatja be, ami jól szemlélteti, hogy a termálfürdők önálló attrakcióként, nem pedig integrált hálózatként működnek a térségben. Ez a strukturális elkülönülés egyúttal rávilágít a turisztikai termékfejlesztés jelenlegi kihívásaira.

A nagyobb fürdővárosok mellett több kisebb településen, például Érsemjénben, Érkeserűn és Asszonyvásárán, is található geotermikus források, amelyek jelenleg nem rendelkeznek kiépített fürdőinfrastruktúrával, de a térségi fejlesztési stratégiák szerint hosszabb távon potenciális bővítési pontok lehetnek a rekreációs kínálatban (Szilágyi, 2014).

Összegzésként megállapítható, hogy az Érmellék természeti és gyógyturisztikai öröksége kiemelkedő értékű, ám a ez jelenleg nincs kihasználva teljes mértékben. A hiányos infrastruktúra, a fragmentált szervezeti háttér és az együttműködések gyengesége korlátozza a turizmus fenntartható fejlődését, noha az alapfeltételek – a termálvizek, a táj és a helyi közösségek befogadó attitűdje – egyértelműen adottak.

4.2.2. Épített örökség és népi építészet

Az Érmellék épített öröksége a főúri kastélyoktól a templomokon és múzeumokon át a népi építészet hagyományos formáig terjed, és a térség történeti identitásának egyik legfontosabb pillére. A kastélyok és kúriák az arisztokrata múlt lenyomatai, míg a templomok, tájházak és irodalmi emlékhelyek a helyi közösségi élet és kulturális önazonosság élő színterei (Művelődés, 2017; Erdélyi Napló, 2020).

A **templomok és vallási emlékhelyek** az Érmellék történelmi építészeti örökségének legkorábbi rétegét képviselik. A középkori eredetű református templomok – mint a székelyhídi, a bihardiószegi és az érköbölküti – román és gótikus stíuselemeket őriznek, és ma is a helyi közösségek aktív vallási központjai (Lexikon.adatbank.ro, 2024; Erdélyi Napló, 2020). A római katolikus templomok, például a székelyhídi plébániatemplom és a margittai barokk templom, a barokk egyházi művészet értékes példái, melyek nemesi családok patronálásával jöttek létre (Mária Rádió, 2020). A templomokhoz kapcsolódó hagyományok – mint a székelyhídi déli harangszó szimbolikája – ma is élő kulturális örökségként őrzik az érmelléki identitást (KREK.ro, 2024).

Az Érmellék **irodalmi nagyjainak emlékhelyei** – Kazinczy Ferenc Érsemjénben, Kölcsey Ferenc Szödemeteren, Fráter Lóránd Érsemjénben és Ady Endre Érmindszenten (ahogy a harmadik fejezetben már említettem) – mellett a térség egyéb épített öröksége is jelentős turisztikai kínálatot képvisel.

Főúri építészet: a térség három kiemelt épülete – a Károlyi-kastély Nagykárolyban, a Zichy-kastély Bihardiószezen és a Komáromi-kúria Ottományban – teljes mértékben integrált a turisztikai kínálatba. Ezek múzeumként és kiállítóházként működnek, rendszeres nyitvatartással és szervezett programokkal, így példát mutatnak az örökségmegőrzés és a turizmus sikeres összekapcsolására. A Károlyi-kastély állandó történeti és művészeti tárlatai, a bihardiószezi Zichy-kastélyban működő Érmellék Ökológiai Múzeum, valamint az ottományi helytörténeti kiállítás mind hozzájárulnak a térség kulturális láthatóságához és identitásához (Művelődés, 2017, p. 8). Ezzel szemben több épület jelenleg nem, vagy csak korlátozottan látogatható. A Stubenberg-kastély Székelyhídon szociális intézményként, a Lónyay–Pongrácz-kastély Nagykágyán és a Csokalyon található kúriák pedig magán- vagy hivatali funkciókban működnek. Ez a helyzet jól tükrözi az Érmellék örökségturizmusának egyik legnagyobb kihívását: a fennmaradt értékek nagy része fizikailag elérhető, de funkcionálisan zárt a látogatók előtt (Művelődés, 2017).

A **népi építészet** jelentős emlékei a pincesorok, amelyek több településen – Szalacson, Székelyhídon, Érkeserűn, Gálospetriben és Bihardiószezen – is fennmaradtak. Ezek a 19. századi eredetű, földbe vájt borospincék és hagyományos parasztporták nemcsak építészeti értéket, hanem közösségi örökséget is képviselnek (Tájházi Hírlevél, 2017; Művelődés, 2017). A szalacsi és gálospetri tájházak hiteles rekonstrukciója – eredeti nádtetővel, kemencével és hagyományos szerkezetekkel – az érmelléki népi építészet megőrzésének mintapéldái, amelyeket Dr. Kéri Gáspár helytörténetész-fogorvos több évtizedes dokumentációs és helyreállítási munkájával valósított meg. Ezek az épületek nemcsak múzeumi funkciót töltenek be, hanem élő bemutatói a 19. századi paraszti építési technikáknak és a térség kulturális identitásának (Tájházi Hírlevél, 2017)

Összegzésként elmondható, hogy az Érmellék épített öröksége kiemelkedő kulturális és turisztikai értéket képvisel, de kihasználtsága egyenetlen. A működő múzeumok és kiállítóházak fenntartható példát mutatnak, míg a zárt vagy elhanyagolt épületek, illetve a pincesorok hálózatos turisztikai integrálása a térség kulturális turizmusának egyik legfontosabb jövőbeli iránya (Művelődés, 2017).

4.2.3. Bakator szőlő és borturizmus

Az Érmellék szőlő- és borkultúrája több évszázados múltra tekint vissza, amely már az Árpád-korban is meghatározta a térség gazdasági és kulturális életét. A kedvező domborzati és klimatikus adottságok, valamint az Ér menti löszös domboldalak termékenysége ideális feltételeket biztosítottak a szőlőtermesztéshez (Magyar Mezőgazdaság, 2018). A térségben különösen a Bakator szőlőfajta vált meghatározóvá, amelyet a 18–19. században országos hírnév övezett, s a korabeli források szerint „erőben és zamatban vetekszik a somlói borokkal” (Borbély, 2009).

A Bakator fajta újjáélesztése 2013 után Debrecen város és Bihardiószeg közös kezdeményezésére indult el. 2025-re már nyolc településen – köztük Bihardiószegen, Székelyhídon, Érmihályfalván és Érkeserűn – folyik ismét termesztése. Az újjászületett érmelléki borászat ma a minőségi, kisüzemi kézműves borászatok hálózatára épül, amelyek a helyi tradíciókat kortárs szemlélettel ötvözik. A térségben különösen kiemelkedik a Heit Pince, amely organikus szemléletű gazdálkodásra és alacsony beavatkozású borkészítésre épít, valamint a Yanka Pincészet, amely a „slow tourism” jegyében szervez tematikus borkóstolókat és dűlőtúrákat. Az új generációs borászok egyre inkább a Bakator pezsgő és a házasított fehérborok irányába mozdulnak el, megőrizve a fajta aromatikus karakterét, de nemzetközi piaci igényekhez igazítva a stílust (Médiaklikk, 2025).

A Bihardiószegi Bakator Bor- és Gasztrofesztivál a térség egyik legjelentősebb rendezvényévé vált, évente 1500–2000 látogatót vonzva. Az esemény nemcsak a borászati hagyományokat eleveníti fel, hanem kulturális programjaival – kézműves vásár, zenei fellépések, helyi gasztronómia – a térség turisztikai arculatának erősítését is szolgálja (VisitDebrecen, 2024). Ugyanakkor a borturizmus kínálata továbbra is széttagolt, a borászatok és a szálláshelyek közötti együttműködés hiánya akadályozza a tartós gazdasági hatások érvényesülését (UNWTO, 2023).

A jövő szempontjából kulcsfontosságú az Érmelléki Borút koncepciójának létrehozása, amely egy egységes, határmenti turisztikai útvonalba kapcsolná a térség borászatait, vendégházait és kulturális helyszíneit. Az integrált borút nemcsak a vendégforgalmat növelné, hanem hozzájárulna az Érmellék márkáépítéséhez és nemzetközi turisztikai pozícionálásához is.

Az érmelléki borászat múltja önmagában is turisztikai értékévé vált. A 19. századi Zichy-uradalom exportborai és a bihardiószegi vincellériskola szüreti ünnepei korai példái voltak annak, hogy a borászat és a közösségi élet szorosan összefonódott. Ma ezek az örökségek – a

bolthajtásos pincék, a hagyományos szőlőhegyek és a Bakator bor legendája – a borturizmus élményvilágának meghatározó elemei (Szabó, 2022)

4.2.4. A hagyományőrzés és a térségi turizmus reprezentációja a médiában

Az Érmellék turizmusát nemcsak a természeti és kulturális értékek, hanem az élő hagyományok és azok médiareprezentációja is formálja. A térségben aktív közösségek – egyházi, kulturális és civil szervezetek – egész évben szerveznek vallási, zenei és kézműves programokat.

A Bakator Bor- és Gasztrofesztivál (Bihardiószeg), a Nyíló Akác Napok (Érmihályfalva), a Székelyhídi Városnapok és az Érmelléki Kézműves Nap ma már a térség identitásának szimbólumai. A Hegyközszentmiklósi Zenetábor és az Adventi Érmelléki Fonó pedig példái annak, hogyan válik a közösségi kultúra a turisztikai kínálat részévé (Érintő Egyesület, 2024).

A média és az online kommunikáció kulcsszerepet játszik a hagyományok fenntartásában és láthatóvá tételében. Az országos ismertségű Hazajáró (n.d.) videóportál három epizódban – Érmindszenttől Székelyhídig, Felső-Érmellék és Alsó-Érmellék – mutatta be a tájegység történelmi, vallási és irodalmi értékeit, tematikus útvonalakon keresztül erősítve Érmellék turisztikai imázsát.

A helyi szinten működő Bíró Zoltán helytörténeti videói emberközeli módon örökítik meg az érmelléki falvak mindennapjait, templomait és borászatait, míg a székelyhídi Ér Hangja Média csoport a Madárlátta Érmellék és Digitális Érmellék sorozatokkal vizuálisan is bemutatja a táj természeti és kulturális értékeit (Bíró Zoltán, n.d.).

Hasonló szerepet tölt be az Érintő Egyesület (erinto.ro), amely civil portálként a helyi közösségek és hagyományőrző rendezvények szervezésében is aktív, például az Érmelléki Kézműves és Hagyományőrző Nap lebonyolításában.

E kezdeményezések együtt hozzák létre az Érmellék „élő arculatát”: a médiában, a közösségi térben és a helyszíni élményekben egyszerre jelenik meg a hagyomány, a modernitás és az emberközpontú turizmus eszméje. A térség így nemcsak földrajzi, hanem kulturális értelemben is egységes desztinációként formálódik.

4.3. Szálláshely-infrastruktúra és területi eloszlás

Település	Közvetlen Szálláshely-találat (db)	Kínálat Fő Típusa	Kulcs Szálláshely(ek)
Álmosd (HU)	1	Vendégház	Álmosdi Tópart Vendégház
Biharkeresztes (HU)	5+	Vendégház/Panzió	Pető Vendégház; Elite Panzió (Ártánd)
Derecske (HU)	5+	Nincs / Hotel	Hotel Szeghalom, Jurta Üdülőház (Berettyóújfalu)
Nyírábrány (HU)	2	Vendégház	Ábrányi Nyírfás Vendégház
Nyíradony (HU)	5+	Hotel, Vendégház	Borostyán Med-Hotel, Fenyves Csárda V.
Vámospércs (HU)	1	Vendégház	SZIRom Vendégház
Bihardiószeg (RO)	2	Motel, Apartman	Motel, Lagom Apartment
Érmihályfalva (RO)	3	Panzió	Pensiunea Kincs
Hegyközszentmiklós (RO)	2	Hotel, Spa, Apartman	TERMAL KRE-SPA
Margitta (RO)	10+	Hotel, Panzió	Fabrik Haus, Pensiunea Casa Bihorului
Nagykároly (RO)	15+	Hotel, Apartman	L'Art Hotel
Ottomány (RO)	1	Panzió	Pensiunea Kéri
Székelyhíd (RO)	3	Villa, Panzió	VILA ONIX 84, Interreg "HeritageTour"
Tasnád (RO)	15+	Motel, Spa, Panzió	Stil Motel & Spa, Országos üdülőhely

1. táblázat: Szálláshelyek

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

A magyarországi településeken a közvetlenül elérhető szálláshelyek száma viszonylag alacsony, és a kínálatot elsősorban vendégházak alkotják. Kivételt képez Nyíradony, ahol a szálláskapacitás jelentősebb, több vendégház és hotel is működik, köztük a térség legismertebb, négycsillagos létesítménye, a Borostyán Med-Hotel. Ezzel szemben az Érmellék romániai oldala – nagyobb területi kiterjedése révén – lényegesen bővebb és változatosabb szálláslehetőséget kínál. A legtöbb szállás Margitta, Székelyhíd és Tasnád környékén található, de szórványosan kisebb településeken is fellelhetők panziók, apartmanok és egyéb szállástípusok

Ez a koncentrikus fejlesztés problémáját mutatja: a térség turizmusa néhány pont köré szerveződik, nem alkot koherens desztinációt. Ráadásul a mikrovendégházak egy része nem elérhető az online foglalási rendszerekben, így a láthatóság korlátozott (Booking.com, 2024).

4.4. Statisztikai és keresletelemzés

Az Érmellék turisztikai keresletének vizsgálata során egy alapvető módszertani kihívás tapasztalható: a térségre nem állnak rendelkezésre önálló, statisztikailag elkülönített turisztikai adatok. Emiatt az elemzés megyei szintű statisztikákra épül, elsősorban a Központi Statisztikai Hivatal (Hajdú-Bihar vármegye) és a román Institutul Național de Statistică (Bihar megye) adataira támaszkodva. E megyei mutatókat ugyanakkor jelentősen befolyásolja a nagyvárosok – Nagyvárad, Félixfürdő, Debrecen és Hajdúszoboszló – turisztikai túlsúlya, ami miatt a statisztikák inkább a nagyvárosi turizmust tükrözik, mint a kisebb települések valós helyzetét.

A rendelkezésre álló adatok alapján a tágabb régió turizmusa növekvő tendenciát mutat: Bihar megyében 2023-ban 1,45 millió, míg Hajdú-Bihar vármegyében 2024-ben 2,09 millió vendégéjszakát regisztráltak (KSH, 2025; INSSE, 2024). A forgalom döntően belföldi jellegű, mivel Bihar megyében 2023-ban a vendégek mindössze 8,1%-a volt külföldi. Ez arra utal, hogy a határ menti turizmus jelentős része rokon- és barátlátogatás (VFR) formájában zajlik, vagyis az utazások mögött elsősorban személyes kapcsolatok állnak.

Az átlagos tartózkodási idő mindkét megyében 2,5 nap körül alakul, ami rendkívül alacsony, és megerősíti, hogy az Érmellék jelenleg inkább egynapos kiránduló- vagy tranzitdesztináció, nem pedig többnapos üdülési célpont. Ez a tendencia szoros összefüggést mutat a minőségi szálláshelyek korlátozott kínálatával.

4.5. Összegzés: Turisztikai lehetőségek és gyakorlati kihívások

Az Érmellék turizmusának jövője a fenntartható erőforrás-gazdálkodás és a tudatos fejlesztés összehangolásán múlik. A térség számára a legnagyobb lehetőséget a fenntartható geotermia és az ökoturizmus fejlesztése jelenti, hiszen ezek egyszerre építenek a táj természeti adottságaira és az emberléptékű vidéki életformára. A termálkutak energiaigénye és a Natura 2000 területek megőrzése a nemzetközi irányelvek – különösen a UNWTO és az ENSZ fenntartható fejlődési céljai (SDG 15.1–15.5) – szerint is kiemelt feladatnak számít.

A turizmus hosszú távú sikerének feltétele a fenntarthatóság. Ennek alapja a szakirodalom fejezetben bemutatott 3P-modell (UNEP & UNWTO, 2005) Mely az Érmellékre alkalmazva azt jelenti, hogy a helyi közösségek bevonása elengedhetetlen (People), a vizes élőhelyek és

természeti értékek megőrzése alapfeltétel (Planet), és a helyben maradó bevétel biztosítása a gazdasági fenntarthatóság záloga (Profit).

A jövő fejlesztéseinek ezért a szolgáltatások jobb összekapcsolására, a látogatói forgalom tudatos irányítására és a természetkímélő turisztikai infrastruktúra erősítésére kell törekedniük.

Az Érmellék turizmusának valódi értéke abban rejlik, hogy megőrizte hiteles kulturális örökségét, élő hagyományait és természeti sokszínűségét. A térség fejlődése azonban csak akkor lehet tartós, ha a helyi közösségek együttműködnek, és közösen formálják a jövő irányait. Az infrastruktúra és a szervezeti háttér megerősítése mellett legalább ilyen fontos, hogy a fejlesztések megőrizzék a táj emberközeli, vendégszerető jellegét – hiszen éppen ez adja az Érmellék egyediségét és varázsát.

5. Az Érmellék turisztikai értékelése a vendégek szempontjából

5.1. A primer kutatás módszertani keretei

Az Érmellék turisztikai fejlesztési koncepciójának megalapozásához primer kvantitatív kutatást végeztem. Célom a látogatók elvárásainak, motivációinak, viselkedésének és elégedettségének feltárása volt. Így a VI. fejezetben bemutatott fejlesztési javaslatok empirikus adatokon nyugszanak. A vizsgálat célcsoportját az Érmellékre látogatók alkották – ideértve a klasszikus turistákat, a rokon- és barátlátogatókat, valamint az átutazókat is.

A kutatás eszköze egy 17 kérdésből álló online kérdőív volt (a továbbiakban Q1–Q17). A kérdéseket az elemzés során öt logikai csoportba rendeztem:

- blokk (Q2, Q14): látogatói profil (lakóhely, utazási gyakoriság),
- blokk (Q1, Q3, Q5): motivációk és elvárások (utazási cél, döntési tényezők),
- blokk (Q4, Q6, Q7, Q8, Q12, Q15): utazási viselkedés (közlekedés, tartózkodási idő, szállás, költség),
- blokk (Q9, Q10, Q11, Q16): tapasztalatok és elégedettség,
- blokk (Q13, Q17): jövőbeli lojalitás és fejlesztési javaslatok.

Az adatfelvétel 2025 októberében zajlott. A résztvevők kiválasztása nem véletlenszerűen történt, tehát nem valószínűségi mintavételt alkalmaztam. A kérdőív terjesztése két egymást kiegészítő módszerrel valósult meg. Először kényelmi mintavételt alkalmaztam: a kérdőívet tematikus Facebook-csoportokban osztottam meg, ahol az Érmellék iránt érdeklődők a legkönnyebben elérhetőek voltak. Ezt hólabda-mintavétel egészítette ki: a kitöltők továbbadták a kérdőívet saját ismerőseiknek, így az online térben egyre több emberhez jutott el. Összesen 418 érvényes válasz érkezett, ami statisztikailag megbízható alapot biztosított a további elemzésekhez Microsoft Excel segítségével. Az adatok feldolgozásakor kevert módszertant alkalmaztam, amely a kvantitatív (leíró statisztikák, keresztelemzések) és kvalitatív elemzést ötvözte a mélyebb megértés érdekében.

Módszertani korlátként fontos megemlíteni, hogy a kényelmi mintavétel és a Facebook-csoportokban történő terjesztés miatt valószínűleg túlsúlyban voltak azok a válaszadók, akik személyes vagy családi kötődéssel bírnak az Érmellékhez. Ez részben magyarázza a rokon- és barátlátogatás (VFR – Visiting Friends and Relatives) magas arányát (Q3), valamint a rendkívül erős lojalitást (Q13: 79% „biztosan visszatérek”). Mindazonáltal a VFR-dominanciát nem pusztán módszertani torzításként vagy korlátként kezelem, hanem elemzésem központi elemévé teszem, hiszen az Érmellék turisztikai működését jelenleg leginkább ez a látogatói struktúra határozza meg. Az így feltárt minta véleményem szerint nem „hibás”, hanem pontosan

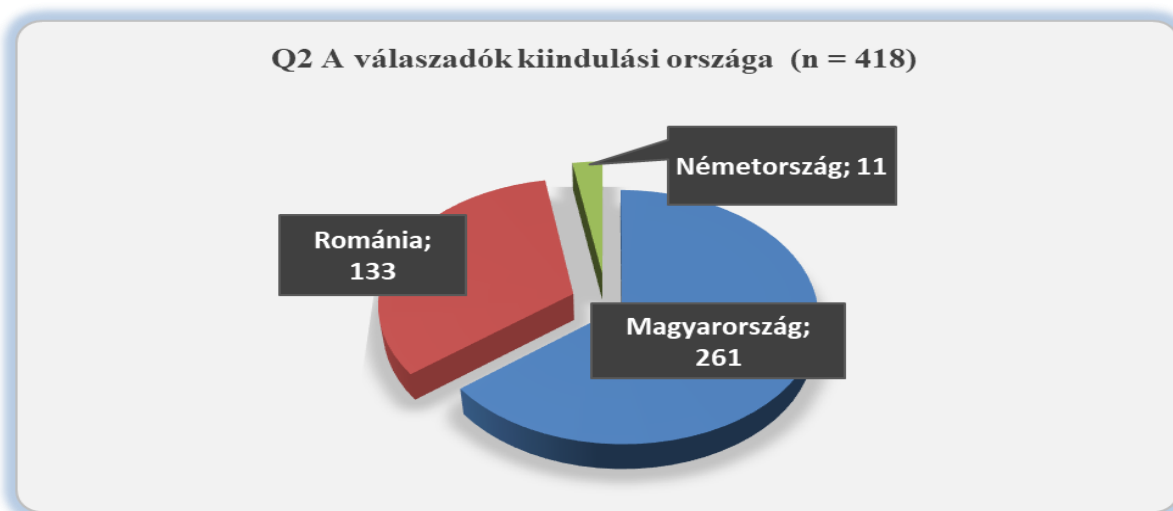
leképezi a desztináció valódi, használati módját, amelyre az 5.3 alfejezetben részletesen visszatérek

Megjegyzés: A kérdőív több kérdésénél (pl. motivációk, települések, attrakciók) több válasz megadása is lehetséges volt. A százalékos arányok az összes említésre vonatkoznak, így nem minden esetben adnak ki 100%-ot.

Az értékelő kérdésekhez háromfokozatú Likert-skálát használtam (1 = nem fontos, 2 = semleges, 3 = nagyon fontos). A skála alkalmazását az egyszerűbb értékelés és a válaszadói fáradtság csökkentése indokolta, tekintettel a kérdőív hosszára. A 418 fős minta elméletileg lehetővé tenné összetettebb statisztikai elemzések – például faktoranalízis – alkalmazását, de a kutatás feltáró jellegére és a nem reprezentatív mintavételre (kényelmi és hólabda-módszer) tekintettel leíró statisztikákra és keresztelemzésekre szorítkoztam. A faktoranalízis jövőbeni, nagyobb mintán végzett kutatásokban lehet indokolt.

5.2. A látogatói profil: földrajzi megoszlás és utazási aktivitás

Az elemzés első lépéseként (1. blokk) a 418 válaszadó földrajzi kiindulópontját – az országot és a várost. A minta **földrajzi megoszlása (Q2)** egyértelműen alátámasztja a dolgozat alapvetését: az Érmellék egy határon átnyúló desztináció. Ahogy a 5. ábra mutatja, a válaszadók többsége Magyarországról (261 fő, 62%) és Romániából (133 fő, 32%) érkezett. Emellett megjelent egy kisebb, de gazdasági és érzelmi szempontból is jelentős, külföldön élő magyar közösség, elsősorban Németországból (11 fő), az Egyesült Királyságból (5 fő) és Hollandiából (2 fő). Ők jellemzően családi vagy identitásbeli kötődés miatt térnek vissza a térségbe, erősítve az Érmellék határon túlnyúló vonzerejét.

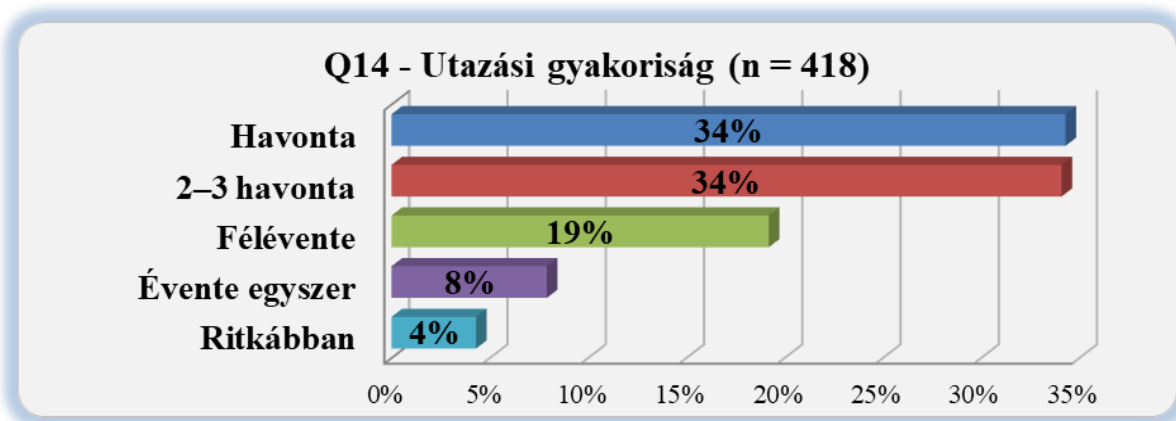

5. ábra: Q2. - A válaszadók kiindulási országa és városa (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

A válaszadók szabadidős **utazási gyakorisága (Q14)** jól érzékelteti a minta aktivitását. A megkérdezettek 34%-a havonta, további 34%-a pedig 2–3 havonta indul útra. Így több mint kétharmaduk (68%) legalább negyedévente utazik szabadidős céllal (6. ábra). Ez az adat aktív, utazásban tapasztalt vendégkört jelez, akik nem csupán földrajzilag kötődnek a térséghez. Az adatok alapján megállapítható, hogy a válaszadók körében magas a turisztikai aktivitás, ami kedvező a térség turizmusfejlesztése szempontjából.

A magas utazási frekvencia (Q14) és a határon túlnyúló jelleg (Q2) együttesen arra utal, hogy a célcsoport rendkívül fogékony a rövid, „mikro-” utazásokra. Az Érmellékre nem egy éves, nagy nyaralásként tekintenek, hanem könnyen elérhető, kis ráfordítással megszervezhető desztinációként. Ez egyrészt alátámasztja a VFR-dominanciát – hiszen a rokonlátogatás jellemzően gyakori és visszatérő –, másrészt jelzi a nem VFR-alapú, rövid (1–2 éjszakás), tematikus (bor-, gasztro-, wellness-) utazások iránti potenciális fogékonyságot.

6. ábra: Q14 - Utazási gyakoriság (n = 418)

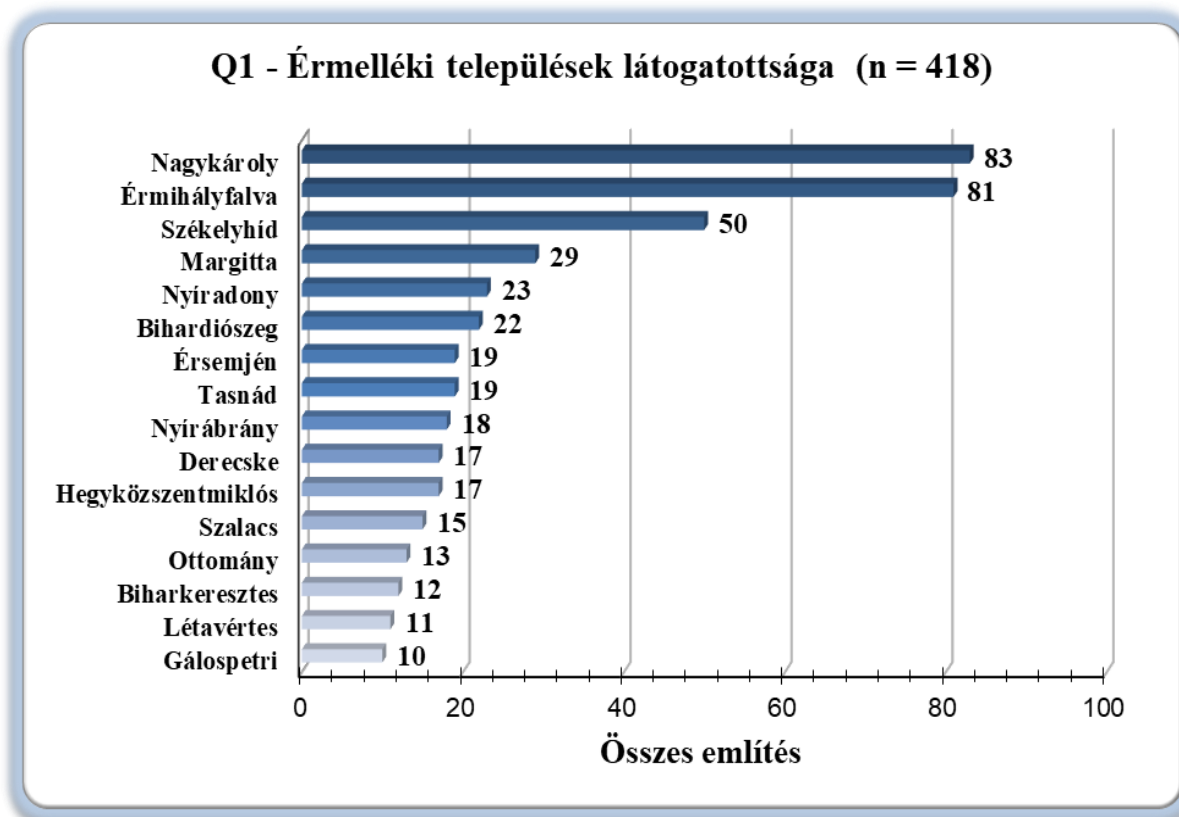
Forrás: Saját szerkesztés, 2025

5.3. Az utazás kontextusa: motivációk és elvárások

Ebben a második elemzési blokkban a „miért?” kérdésre keresem a választ. Céлом, hogy megértssem az Érmellékre látogatás kontextusát: mely településeket (Q1) keresik fel, milyen elsődleges céllal (Q3) teszik ezt, és milyen általános elvárásaik (Q5) vannak a desztinációval szemben. A leíró statisztikákat keresztelemzések egészítették ki, feltárva a látogatói csoportok és motivációk közötti összefüggéseket.

A 7. ábra a válaszadók által legutóbb **felkeresett érmelléki települések** megoszlását mutatja (Q1). Ebből két domináns központ rajzolódik ki: Nagykároly (83 említés) és Érmihályfalva (81 említés). Őket második vonalban Székelyhíd (50), Margitta (29) és a magyar oldali központ, Nyíradony (23) követi. A harmadik rétegbe azok a kisebb, de tematikus vonzerővel rendelkező

települések tartoznak, mint Bihardiószeg (22), Tasnád (19) és Hegyközszentmiklós (17). A rangsor alsóbb részén szereplő helyek – például Szalacs (15), Ottomány (13), Biharkeresztes (12), Létavértes (11) és Gálospetri (10) – főként áthaladó vagy tematikus látogatások révén kapcsolódnak a turisztikai háléhoz. A nyílt végű kérdés miatt a válaszadók több települést is megnevezhettek (összesen 523 említés 418 válaszadótól), ami azt mutatja, hogy az Érmelléket sokan többközpontú, könnyen bejárható térségként érzékelik.

7. ábra: Q1 - Érmelléki települések látogatottsága (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

A földrajzi mintázatok (**Q1 × Q2**) azt mutatják, hogy a magyarországi (n = 261; 62%) és a romániai (n = 133; 32%) válaszadók eltérően érzékelik az Érmellék turisztikai vonzáskörzetét. Közös metszet: Nagykároly (16% MO vs. 15% RO) és Érmihályfalva (12% MO vs. 14% RO) mindkét országból hasonló arányban vonzanak, így központi szerepet töltenek be a térség turisztikai hálózatában. Magyar fókusz: Nyíradony szinte kizárólag magyarországi válaszadók körében népszerű (9% vs. 0%), amit a Debrecenhez közeli elhelyezkedés magyaráz. Román fókusz: Bihardiószeg (11% vs. 2%), Margitta (14% vs. 4%) és Tasnád (10% vs. 2%) a romániai kitöltők körében népszerűbbek, borászati, gasztronómiai profiljuk és helyi rendezvényeik miatt.

Az **utazás elsődleges célját** vizsgáló adatok (**Q3**) megerősítik azt a feltételezést, amelyet az 5.1. fejezetben módszertani korlátként is megfogalmaztam: az Érmellékre irányuló utazások legfontosabb mozgatórugója a rokon- és barátlátogatás. Ez a motiváció (ahogy azt a 2. táblázat

mutatja) 208 említésben szerepelt, ami az összes megjelölt cél 37%-át teszi ki, jelentősen megelőzve a többi utazási célt. A 418 válaszadó összesen 564 célt említett, ami jelzi, hogy az utazások gyakran többféle, egymást kiegészítő célt szolgáltak. A második legnépszerűbb ok a pihenés, kikapcsolódás volt (127 említés), ezt követték a kulturális élmények (58), rendezvények/fesztiválok (44), természetjárás (41) és a gasztronómiai programok – köztük borászati látogatások (31). Ezek azonban gyakran nem önálló utazási célként, hanem a rokon- és barátlátogatásokhoz kapcsolódó kiegészítő programként jelentek meg.

Utazási Cél	Említések Száma	Arány
Családlátogatás/barátok meglátogatása	208	37%
Pihenés, kikapcsolódás	127	23%
Kulturális élmények: templomok, kastélyok, hagyományok	58	10%
Rendezvény / fesztivál	44	8%
Természetjárás	41	7%
Gasztronómia / borkóstoló	31	5%
Üzleti út/konferencia	14	2%
Egészségügyi/gyógyászati turizmus	11	2%
Tanulmányi út/képzés	9	2%
Egyéb - bármi más, ami nem egyenlő a fentivel	21	4%
Összesen:	564	100%

2.táblázat: Q3 - Az utazási célok megoszlása az Érmellékre látogatók körében (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

Ez a mintázat jól tükrözi az Érmellék turizmusának emberközpontú jellegét, ahol az utazási motivációt nem az attrakciók, hanem a személyes kapcsolatok, az érzelmi kötődés és a közösségi élmények határozzák meg. Az adatok azt mutatják, hogy a térség turizmusának motorja nem a klasszikus kereslet, hanem az a sűrű, határokon átívelő társadalmi háló, amely érzelmileg és szociálisan is köti a látogatókat a desztinációhoz. E háló és a VFR-turizmus erős jelenléte szorosan összefügg a 3. fejezetben bemutatott társadalmi-gazdasági kihívásokkal: a népességfogyás, az elvándorlás (Pásztor és Gál, 2021) és a magas ingázási ráta (Gál és Pásztor, 2024) következtében a családi kötelékek földrajzilag szétszakadtak, fenntartásuknak pedig egyik legfontosabb formája lett a hazalátogatás. Ez a folyamat egyúttal a „VFR-Plusz” szegmens létezését is megerősíti – azokét a látogatókét, akik a családi kapcsolatok mellett tudatosan keresik a kulturális és gasztronómiai élményeket.

A motivációk elemzése rámutat, hogy az Érmellék látogatói nem homogén csoportot alkotnak. Az adatok (Q3) alapján öt fő piaci szegmens különíthető el:

- VFR-látogatók (42%) – kizárólag rokon- vagy barátlátogatás céljából érkeznek;
- Pihenés-orientált látogatók (23%) – elsősorban kikapcsolódás céljából;
- „VFR-Plusz” típus (7%) – a családlátogatást pihenéssel kombinálják;
- Kultúra-orientált látogatók (6%) – kulturális élmények motiválják;
- Kevert motivációjú látogatók (21%) – vegyes vagy tematikus indítékok (rendezvény, bor, gasztronómia).

Ez a rendszerezés jól mutatja, hogy a VFR nem a turizmus hiánya, hanem az Érmellék turisztikai profiljának meghatározó eleme.

A motivációk (Q3) és a látogatott települések (Q1) keresztelemzése részletesebb rálátást ad az Érmellék turisztikai karakterére. Az eredmények azt mutatják, hogy Érmihályfalva elsősorban a rokon- és barátlátogatás fő célpontja (40,6%), ugyanakkor a pihenés (28,1%) is jelentős motivációs tényező. A kulturális és természeti vonzerők itt inkább másodlagos szerepet töltenek be. Nagykároly szintén meghatározó VFR-központ (42,6%), de a válaszadók körében a pihenés (26,2%) és különösen a kulturális élmények (19,7%) is hangsúlyosak, ami a Károlyi-kastély, valamint a történelmi városközpont építészeti értékeinek vonzerejét jelzi.

Ezzel szemben Bihardiószeg tematikus desztinációként működik, ahol az ellátogatók VFR-motivációjú látogatása (47,4%) mellett a gasztronómiai és borászati élmények (31,6%) és a rendezvények (26,3%) is fontos szerepet játszanak. Székelyhíd profilja kiegyensúlyozottabb – a pihenés (43,9%) szinte azonos súllyal jelenik meg a VFR-turizmussal (48,8%), ami a település üdülőjellegét erősíti. Hegyközszentmiklós a legmarkánsabban tematikus település, ahol a pihenés (76,9%) dominál, ezt az egészségturizmus (termálfürdő, 30,8%) és a gasztronómia (30,8%) egészítik ki. Margitta és Tasnád tematikus szerepet töltenek be: Margitta a VFR-turizmusban hangsúlyos (61,1%), míg Tasnád inkább a pihenésre orientált (53,8%).

Összességében az Érmellék településeinek turisztikai profilja jól differenciálható. Míg Érmihályfalva és Nagykároly a határon átnyúló VFR-turizmus kulcsközpontjai, addig a kisebb települések tematikus kínálatukkal – gasztronómia, borászat, wellness – járulnak hozzá a térség sokszínű turisztikai arculatához.

Az **5. kérdés (Q5)** – vagyis az **elvárások** – elemzése talán a legbeszédesebb. A „nagyon fontos” válaszok sorrendje a 3. táblázatban egyértelműen kirajzolja, mi számít igazán: Természet,

kirándulási lehetőségek (303 említés), hagyományok megismerése (277), kultúra, történelem (266). A válaszokból jól látszik: az Érmellék a látogatók fejében egy természeti és hagyományörző térségként él.

Tényezők	Nem fontos	Semleges	Nagyon fontos
Természet / kirándulási	18	74	303
Hagyományok megismerése	19	98	277
Kultúra / történelem	21	108	266
Gasztronómiai élmények	35	114	240
Rendezvények, fesztiválok	49	124	211
Borászatok és a borkultúra	74	173	126

3.táblázat: Q5 - Az Érmellékre utazás tervezését befolyásoló tényezők fontossága (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

A **motivációk (Q3) és elvárások (Q5) összevetése** (4. táblázat) jól illusztrálja, hogy a rokon- és barátlátogatók (VFR), illetve a turisztikai céllal érkezők (nem-VFR) eltérő módon viszonyulnak az Érmellék kínálatához. A nem-VFR látogatók főként a természeti értékeket és kirándulási lehetőségeket (71,4% vs. 55,8%), a hagyományok megismerését (78,6% vs. 66,3%), valamint a rendezvényeket és fesztiválokat (70,5% vs. 62%) tartják fontosabbnak. A VFR-látogatók ezzel szemben nagyobb arányban értékelik „nagyon fontosnak” a kulturális és történelmi elemeket (60,6% vs. 54,3%), illetve a borászatot és borkultúrát (53,8% vs. 47,1%). A gasztronómiai élmények mindkét csoport számára csak kiegészítő szerepet játszanak (VFR: 28,8%; nem-VFR: 31,4%).

Tényező	VFR (n = 208)	Nem-VFR (n = 210)	Különbség (pont)
Természet / kirándulás	55,8%	71,4%	-15,7
Hagyományok megismerése	66,3%	78,6%	-12,2
Kultúra / történelem	60,6%	54,3%	+6,3
Gasztronómiai élmények	28,8%	31,4%	-2,6
Rendezvények / fesztiválok	62,0%	70,5%	-8,5
Borászat / borkultúra	53,8%	47,1%	+6,7

4. táblázat: Látogatói elvárások – VFR vs. nem-VFR (Q3, Q5 keresztlelemzés)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

A táblázat alapján a VFR-csoport különösen nyitott a rendezvények és fesztiválok iránt (62%), ami arra utal, hogy a rokonlátogatások nem pusztán családi jellegű események, hanem gyakran

közösségi, élményorientált programokkal egészülnek ki. A látogatók tehát aktív résztvevői az Érmellék társadalmi életének, nem csupán vendégei.

A VFR-látogatók körében a kultúra (60,6%) és a borászat (53,8%) iránti érdeklődés is magasabb, ami megerősíti a dolgozatban azonosított „VFR-Plusz” szegmens jelenlétét. E csoport tagjai személyes kötődésük mellett tudatosan keresik a kulturális és gasztronómiai élményeket, így kiemelt célcsoportot jelenthetnek az Érmellék fejlesztési stratégiájában.

Külön figyelmet érdemel a borturizmus helyzete. Bár a Bakator-örökség a térség egyik kulcseleme, a „borászat és borkultúra” a 3. táblázat rangsorának végén szerepelt, mindössze 126 válaszadóval, akik „nagyon fontosnak” ítélték. Ez a különbség jól mutatja a „rejtett érték” paradoxonját: a borászati örökség kulturális súlya jelentős, de a látogatói tudatosság e téren még alacsony. A 4. táblázat finomabb értelmezése szerint azonban a VFR-látogatók 6,7 százalékponttal nagyobb arányban tartják fontosnak a borászatot, mint a nem-VFR-csoport. Ez arra utal, hogy a borászat nem tömeges, hanem rétegtermék, amelyet elsősorban egy tudatos, szűkebb közönség keres – például a bihardiószegei borászati események látogatói. A tágabb közönség számára viszont továbbra is a természet és a kultúra jelentik a fő vonzerőt.

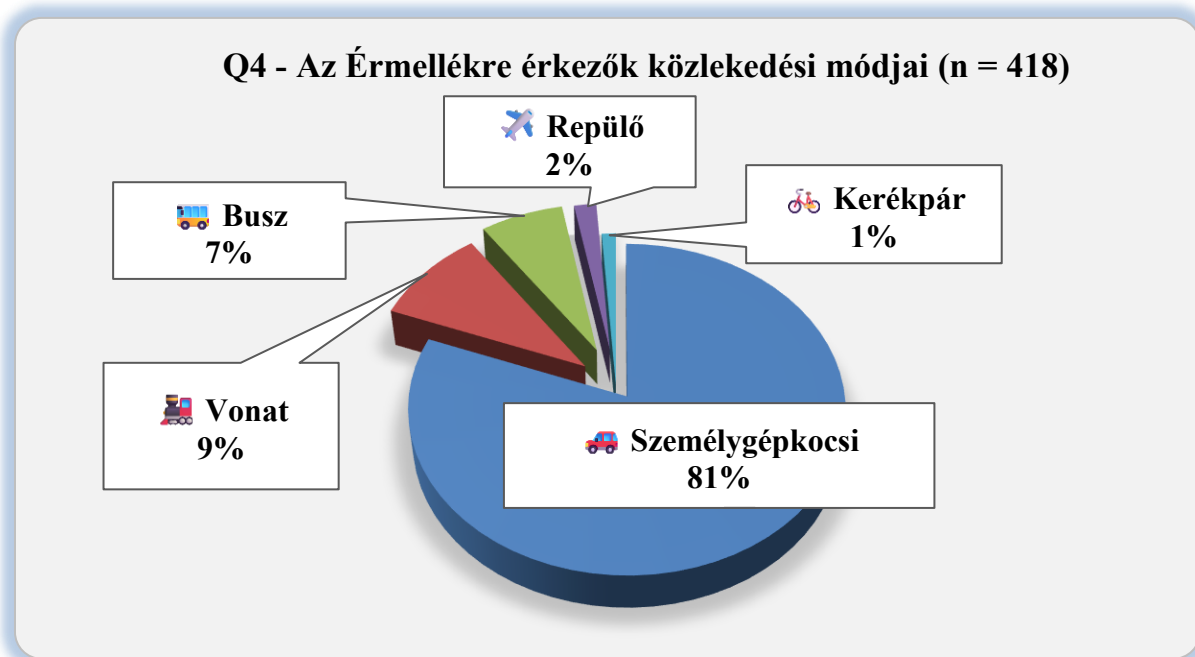
Összességében elmondható, hogy az Érmellék nem tömegturisztikai desztináció, hanem olyan bensőséges, személyes élményeket kínáló térség, ahol a látogatók a kapcsolódás és az autentikus tapasztalat keresése miatt térnek vissza. Ez a modell kevesebb kereskedelmi szálláshasználattal jár ugyan, de stabil, visszatérő vendégkört eredményez, amely hosszú távon fenntartható alapot biztosít a térség turizmusának.

5.4. Utazási viselkedés: logisztika és döntési minták

Az előző fejezetben a látogatói motivációkat és elvárásokat vizsgáltam; most pedig arra térek rá, miként valósulnak meg ezek az utazási szándékok a gyakorlatban. Ebben a harmadik elemzési blokkban (Q4–Q15) a „hogyan utaztak?” kérdésre keresem a választ. A cél annak megértése, hogyan szervezik meg a látogatók utazásukat, milyen döntéseket hoznak a közlekedés, a szállás, a tartózkodási idő és a programválasztás terén. E szakasz tehát az Érmelléken megfigyelhető tényleges utazási viselkedést mutatja be.

A **közlekedési módok (Q4)** elemzése megerősíti az autóalapú mobilitás dominanciáját: a válaszadók 81%-a személygépkocsival érkezett az Érmellékre (8. ábra). A buszt és a vonatot mindössze 7% és 9% választotta, ami az Érmellék tömegközlekedési elérhetőségének korlátait

mutatja. Fontos kiemelni, hogy a fejlesztési javaslatok között (Q17) a közlekedési infrastruktúra javítása is visszatérő igényként jelenik meg.

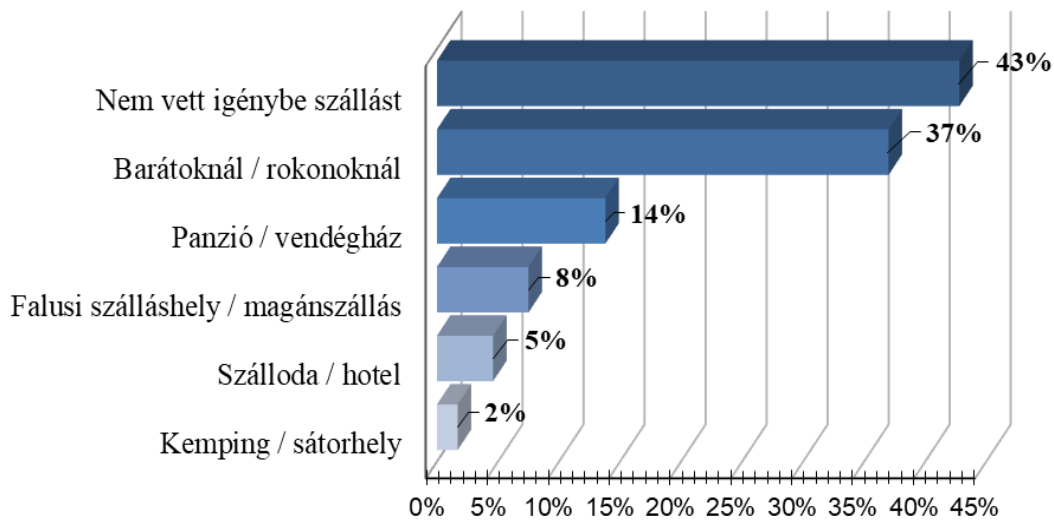

8.ábra: Q4 - Az Érmellékre érkezők közlekedési módjai (n = 418)

Forrás:Saját szerkesztés, 2025

A **szálláshely-választás (Q6)** szorosan kapcsolódik az utazás céljához. A válaszadók 43%-a egynapos látogatóként nem vett igénybe szállást, további 37% barátoknál vagy rokonoknál szállt meg. (9. ábra). A kereskedelmi szálláshelyek szerepe mérsékelt: a panziók és vendégházak 14%-os, a szállodák 5%-os aránnyal képviseltették magukat. Ez az arány egyértelműen a VFR-turizmus dominanciáját jelzi: az Érmellék családiás, személyes kapcsolatokon alapuló desztinációként működik.

Q6 - Igénybe vett szállástípusok megoszlása (n = 418)

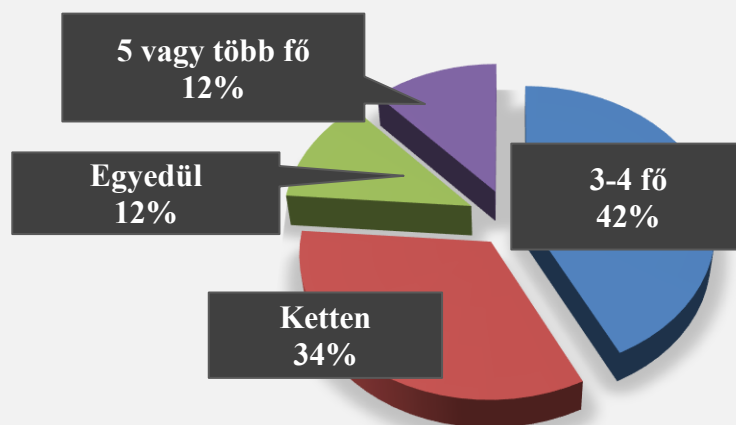

9.ábra: Q6 - Igénybe vett szállástípusok megoszlása (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

A **csoporthéret (Q7)** adatai szerint az utazások jellemzően kis létszámúak: a válaszadók 42%-a 3–4 fővel, 34%-a párosan érkezett (10. ábra). A nagyobb csoportok és az egyéni utazók aránya egyaránt 12%. Ebből jól látható, hogy az Érmellék ideális célpont családok és baráti társaságok számára. A keresztelemzés alapján az egyedül utazók jellemzően hosszabban maradtak, míg a kisebb csoportok inkább rövid, hétvégi látogatásokat tettek.

Q7. Az utazási csoport mérete (n = 418)

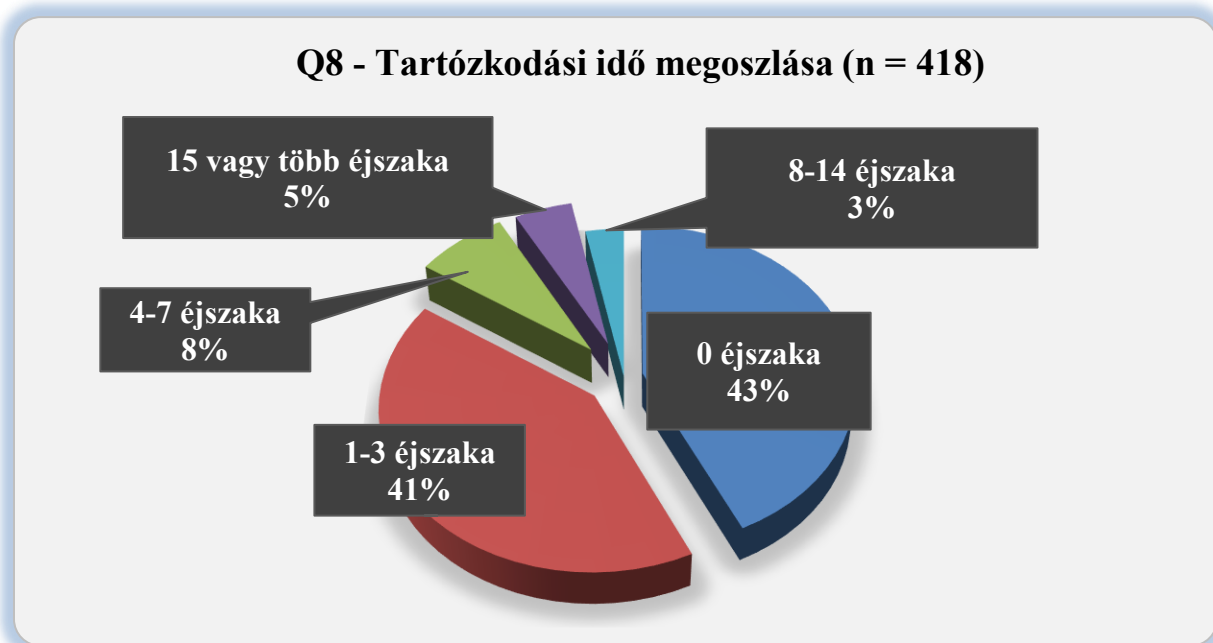

10. ábra: Q7 – Utazási csoportok mérete (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

A **tartózkodási idő (Q8)** a térség „mikrodesztinációs” jellegét támasztja alá: a válaszadók 84%-a legfeljebb három éjszakát töltött az Érmelléken (11. ábra). Az egynapos látogatások (43%) és

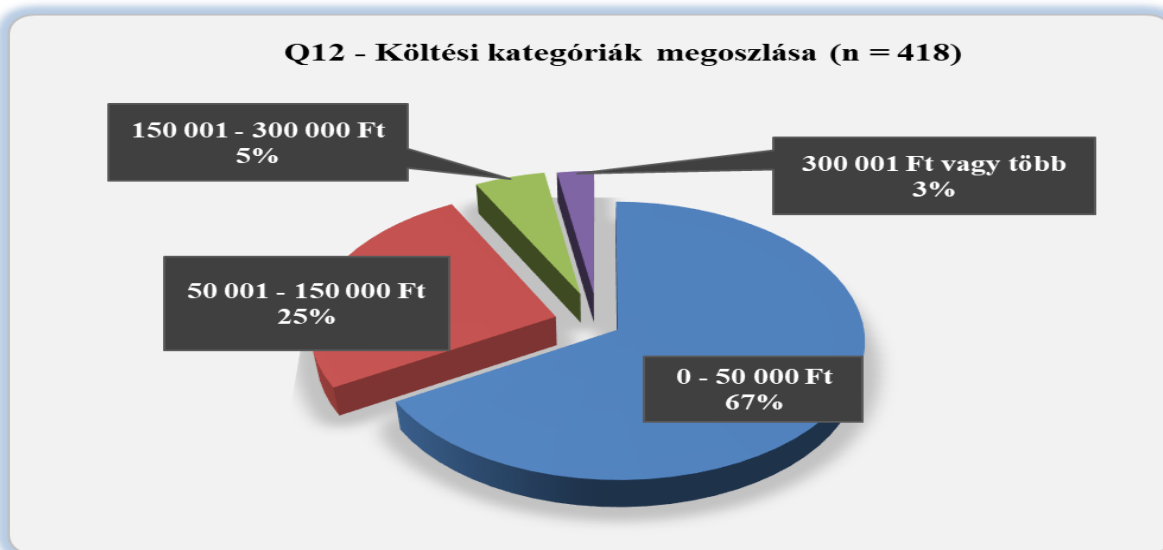
az 1–3 éjszakás utak (41%) közel azonos arányban fordulnak elő, a hosszabb tartózkodások pedig marginálisak (16%). Mindemellett a térség rövidtávú, mégis intenzív élménykínálata jól alkalmazkodik a hétvégi turizmus trendjeihez.

11. ábra: Q8 - Tartózkodási idő megoszlása (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

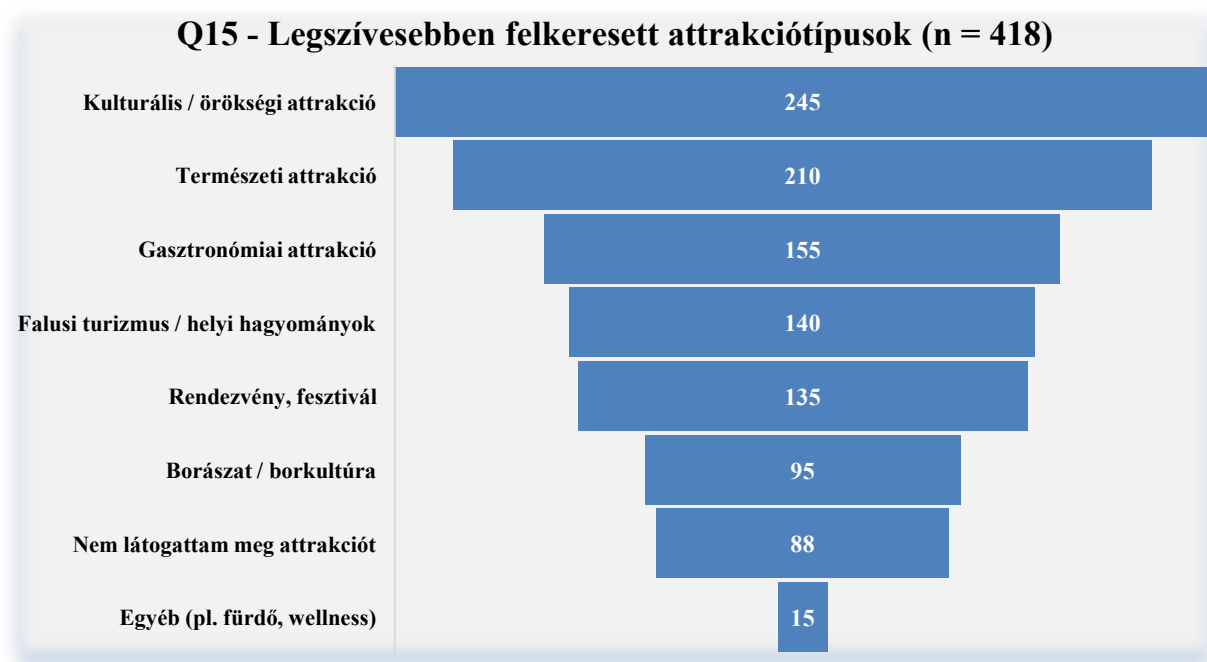
A **költési kategóriák (Q12)** eredményei szerint a látogatók kétharmada legfeljebb 50 000 forintot költött (12. ábra), ami a VFR-utazások alacsony költségszintjét tükrözi. A keresztelemzés (Q12 × Q15) feltárta a „turisztikai fogyasztás paradoxonát”: az alacsony költségű látogatók is aktívan részt vesznek a térség turisztikai életében, főként ingyenes vagy családi programokon.

12. ábra: Q12 - Költségi kategóriák megoszlása (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

A **legszívesebben felkeresett attrakciótípusok (Q15)** a térség sokszínűségét mutatják (13. ábra). A válaszadók többsége kulturális és természeti attrakciókat említett – templomokat, kastélyokat, túraútvonalakat és kirándulóhelyeket. A gasztronómiai élmények és borászatok iránti érdeklődés mérsékeltebb, ami azt jelzi, hogy a borturizmus jelenleg rétegszegmens, de erős identitásképző potenciállal bír.

13.ábra: Q15 - Legszívesebben felkeresett attrakciótípusok (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

Keresztelemzés csoportméret Q7 és tartózkodási idő Q8 (5. táblázat): Az egyedül utazók 8%-ban töltöttek 15 vagy több éjszakát, míg a 3–4 fős csoportok 48%-ban végeztek egynapos vagy 1–3 éjszakás rövid látogatásokat. Ez azt mutatja, hogy a csoportlétszám fordítottan korrelál a tartózkodási idővel.

Csoportméret	0 éjszaka	1–3 éjszaka	4–7 éjszaka	8–14 éjszaka	15+ éjszaka	Összesen
Egyedül	10%	24%	28%	30%	8%	100%
2 fő	40%	45%	10%	3%	2%	100%
3–4 fő	25%	48%	17%	6%	4%	100%
5+ fő	38%	43%	12%	5%	2%	100%

5.táblázat: A tartózkodási idő megoszlása csoportméret szerint (Q7, Q8 keresztelemzés)

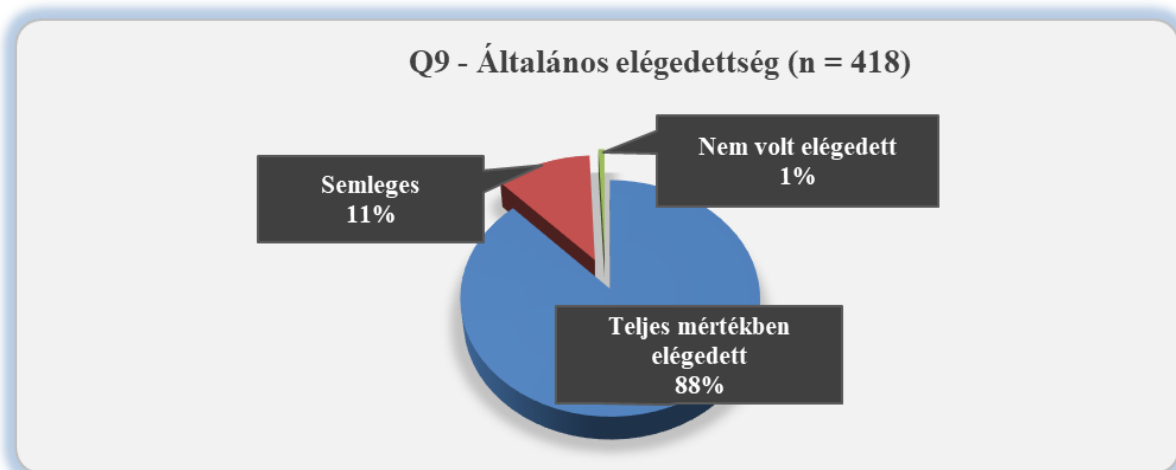
Forrás: Saját szerkesztés, 2025

Összességében az Érmellék látogatói rövid tartózkodású, alacsony költségű, de élményorientált vendégkört alkotnak. Ez a mintázat a térség emberközpontú és autentikus turizmusát erősíti, ahol a személyes kapcsolatok és az élmények minősége felülírják a fogyasztás mennyiségét.

5.5. Élményértékelés: elégedettség és tapasztalatok

A negyedik blokk (Q9–Q11, Q16) az élmények és elégedettség dimenzióit vizsgálja, válaszul a „hogyan érezte magát?” kérdésre. Miután megismertük a látogatók viselkedését, itt arra fókuszálunk, hogyan értékelték tapasztalataikat, és mely tényezők hatottak leginkább az élmény minőségére. A visszajelzések egyértelműen pozitív képet mutatnak: a látogatók túlnyomó többsége elégedett volt az Érmelléken szerzett tapasztalataival (14. ábra). A keresztelemzések (Q9 × Q11, Q10 × Q16) megerősítették, hogy az elégedettség leginkább a személyes élményekhez és a vendégszeretethez kötődik.

Az **általános elégedettség (Q9)** 88%-os aránya jelzi (14. ábra), hogy az Érmellék vendégfogadása barátságos, emberléptékű és biztonságos.

14. ábra: Q9 - Általános elégedettség (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

A **szolgáltatásokkal való elégedettség (Q10)** részletes adatait a 6. táblázat tartalmazza: a legjobb értékelést az étkezés (77%) és a programok (48%) kapták, míg a közlekedés és a szállás esetében a semleges válaszok aránya magasabb. Ez arra utal, hogy a szolgáltatások minősége kiegyensúlyozott, de fejlesztési potenciált is hordoz.

Szolgáltatás típusa	Nem volt elégedett	Semleges	Nagyon elégedett	Nem volt elégedett	Semleges	Nagyon elégedett	Átlag (1-3)
	(db)	(%)	(db)	(%)	(db)	(%)	
Étkezés	6	2%	88	22%	307	77%	2,75
Szállás	11	3%	171	46%	189	51%	2,48
Programok	12	3%	183	46%	199	51%	2,48
Közlekedés	36	9%	175	45%	181	46%	2,37

6. táblázat: Q10 - A szolgáltatásokkal való elégedettség (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

A **vendégszeretet (Q11)** kiemelkedő erősségnek számít: a válaszadók 82%-a teljes mértékben elégedett volt a helyiek barátságosságával. Ebből következik, hogy az Érmellék legfontosabb turisztikai tőkéje maga a közösség – a térség hitelessége és befogadó jellege.

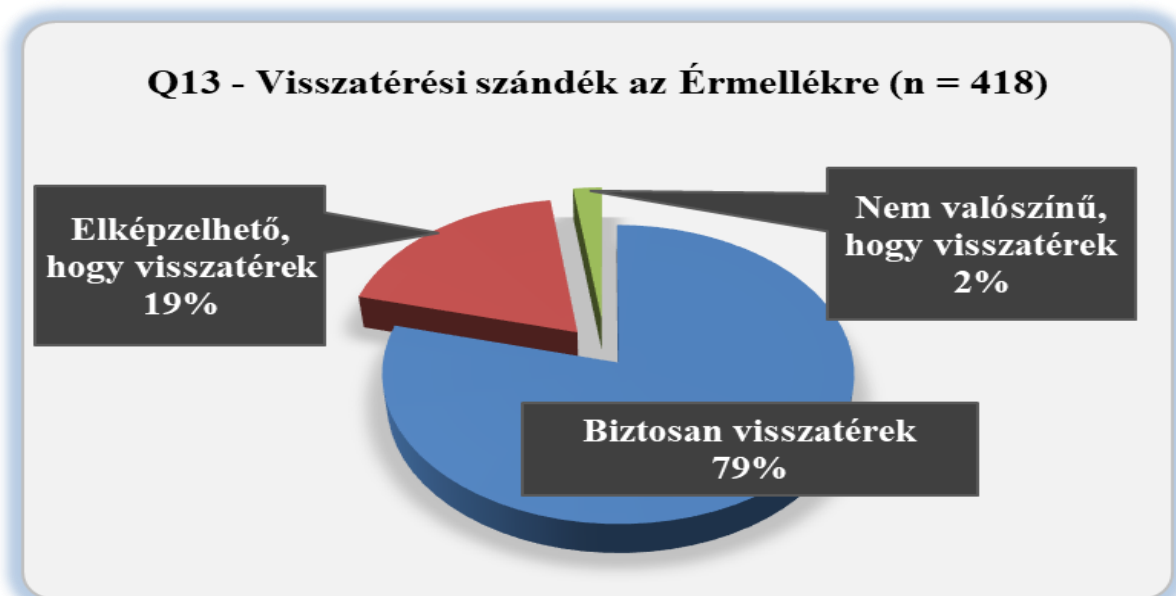
A nyílt végű kérdés (**Q16**) válaszaiban három **motívum** tért vissza leggyakrabban: a közösségi események (szüreti bálók, fesztiválok), a kulturális-örökségi helyszínek (Károlyi-kastély, Kölcsey Emlékház, tájházak), valamint a természetélmények (nyugalom, táj, harmónia). A válaszokból egyértelműen megmutatkozik az Érmellék emberközpontú, autentikus és érzelmileg gazdag arculata.

Keresztelemzés (általános elégedettség × vendégszeretet – Q9 × Q11): A teljes mértékben elégedett látogatók (86%) szinte azonos arányban mutatnak maximális megelégedettséget a vendégszeretetre nézve (82%). Ez erős korrelációt mutat az említett személyes élmények és szociális klíma fontossága között, megerősítve azt az intuíciót, hogy az Érmelléken az emberi kapcsolatok az elsődleges vonzerő.

5.6. Lojalitás és jövőképek: a visszatérés és fejlesztési igények elemzése

Az utolsó blokk (Q13, Q17) a látogatók jövőbeli szándékait és fejlesztési javaslatait foglalja össze.

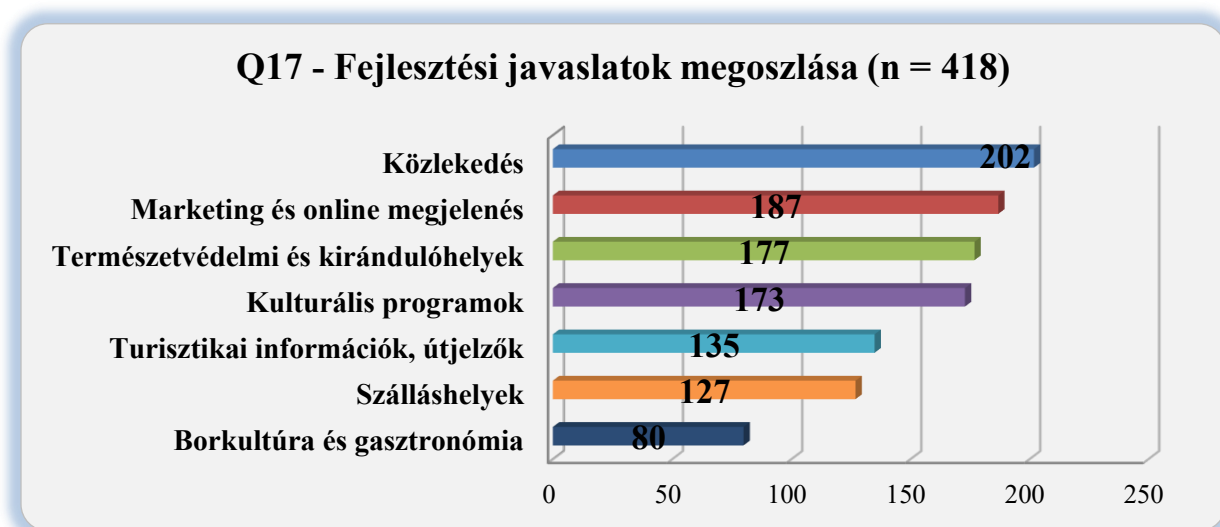
A **visszatérési szándék (Q13)** kiemelkedően magas (15. ábra) a válaszadók 79%-a biztosan, további 19%-a valószínűleg újra ellátogat az Érmellékre. Ez a magas arány azt jelzi, hogy az Érmellék egy stabil, visszatérő vendégkörrel rendelkező desztináció, ahol a személyes és érzelmi kötődés tartósan csatornázódik a turizmusba.

15. ábra: Q13 - Visszatérési szándék az Érmellékre (n = 418)

Forrás: Saját szerkesztés, 2025

A **fejlesztési javaslatok (Q17)** megoszlása (16. ábra) jól tükrözi a térség valós szükségleteit. A 418 kitöltő összesen 1081 fejlesztési javaslatot fogalmazott meg, ami jelzi, hogy a válaszadók több területet is fontosnak tartottak. A legtöbb említés a közlekedés fejlesztésére irányult (202 említés), ezt követte a marketing és online megjelenés (187 említés), valamint a természetvédelmi és kirándulóhelyek fejlesztése (177 említés). Szintén gyakran szerepeltek a kulturális programok (173 említés) és a turisztikai információk, útjelzők fejlesztésére vonatkozó javaslatok (135 említés). A válaszok összességében azt mutatják, hogy a látogatók elsősorban a meglévő értékek jobb láthatóságát és elérhetőségét tartják kulcsfontosságúnak, nem pedig új attrakciók létrehozását. Ez az irány összhangban áll az Érmellék emberközpontú, közösségi alapú turizmusának karakterével.

16. ábra: Q17 - Fejlesztési javaslatok megoszlása (n = 418)

Összességében az Érmellék turizmusának fenntartható fejlődése a hitelesség, közösség és minőség hármására épül. A térség ereje nem a tömegességben, hanem a személyességben rejlik: az Érmellékre tett utazás nemcsak kirándulás, hanem visszatérés az identitáshoz és a gyökerekhez.

A 17. kérdésben megfogalmazott válaszok jól rávilágítanak azokra a területekre, amelyek a látogatók szerint fejlesztésre szorulnak. Ezek a visszajelzések szolgálnak alapul a dolgozat következő fejezetében bemutatott fejlesztési irányok kidolgozásához, amelyek célja az Érmellék fenntartható és versenyképes turizmusának megerősítése.

Különösen figyelemre méltó, hogy minden válaszadó legalább egy fejlesztési javaslatot is megosztott (Q17) – függetlenül attól, hogy visszatér-e vagy sem. Ez azt mutatja, hogy a látogatók nem passzív turisták, hanem aktív, elkötelezett közösségi tagok, akik konstruktív véleményükkel járulnak hozzá az Érmellék jövőjéhez. Ez a jelenség a lojalitás és a konstruktív kritika szoros összefüggésére utal: a legelhivatottabb látogatók egyben a térség legaktívabb fejlesztési javaslatadói.

Úgy látom, hogy ez a nyitottság és partnerség egyedülálló lehetőséget kínál a turisztikai fejlesztések társadalmi megalapozásához. Az a javaslatom, hogy a jövőbeni programokban a helyi közösségek bevonása – különösen a visszatérő látogatók véleményére építve – kapjon kiemelt szerepet, mivel ez erősítheti a térség hosszú távú versenyképességét és identitását.

A vizsgált adatokban ugyanakkor nemcsak fejlesztési igények, hanem statisztikai összefüggések is kirajzolódnak. Az eredmények alapján pozitív kapcsolat figyelhető meg az **elégedettség (Q9–Q11)** és a visszatérési szándék **(Q13)** között. A szolgáltatásokkal nagyon elégedett (76%) és a vendégszeretettel maximálisan elégedett (82%) válaszadók 79%-a biztosan vagy valószínűleg újra ellátogatna az Érmellékre. Ez arra utal, hogy az élményminőség és a lojalitás között szoros kapcsolat áll fenn. Az elemzés során nem formális statisztikai tesztek, hanem a válaszok közötti összefüggések leíró jellegű vizsgálatát végeztem. A mintázatok így is egyértelműen azt mutatják, hogy az elégedettség és a visszatérési szándék között pozitív kapcsolat áll fenn. A tapasztalatok alapján az élményminőség kulcsszerepet játszik a lojalitás kialakításában, amit érdemes lenne későbbi kutatásokban mélyebben is elemezni.

5.7. Az eredmények szakirodalmi kontextusba helyezése

Az Érmelléken végzett kutatás megerősíti, hogy a rokon- és barátlátogatás (VFR) nem kiegészítő, hanem központi szerepet tölt be a vidéki turizmusban. Ez összhangban áll Cohen (1972) és Morrison et al. (2000) megállapításaival, akik szerint a személyes kapcsolatok és az identitás a periférikus térségek fő turisztikai mozgatórugói lehetnek. Az Érmellék VFR-domináns mintája tehát nem torzítás, hanem a valós használati mód leképezése.

Az élményalapú megközelítés (Pine & Gilmore, 1999) szintén visszaköszön az eredményekben: a vendégszeretettel és étkezéssel való kiemelkedő elégedettség azt jelzi, hogy a látogatók számára az autentikus élmény és a közösségi kapcsolódás fontosabb, mint a tömegturizmushoz kötődő szolgáltatások. Ez a mintázat összhangban van a fenntartható, emberközpontú turizmus elveivel (UNWTO, 2012).

Összességében az Érmellék példája rávilágít, hogy a VFR-alapú turizmus társadalmi, kulturális és környezeti szempontból is életképes fejlődési irány. A térség jövőbeli versenyképességét az emberi kapcsolatok, az élményhitelesség és a helyi értékek tudatos erősítése biztosíthatja.

6. Fejlesztési javaslatok és ötletek

Az empirikus kutatás (N = 418) eredményei alapján az Érmellék turizmusának fejlesztése csak a térség saját értékeire – a helyi identitásra, közösségi élményekre és autentikus örökségre – építve lehet sikeres. A látogatók nem új, mesterséges attrakciókat várnak, hanem a meglévő értékek láthatóbbá és élményszerűbbé tételét.

Azonban figyelembe kell venni, hogy az Érmellék fejlesztése összetett kihívásokkal szembesül: a nagyvárosok (Debrecen, Nagyvárad) elszívó hatása, az elvándorlás, az örökségi értékek pusztulása, valamint a desztináció-marketing és az adathiány korlátozza a hosszú távú tervezést.

6.1. Stratégiai fejlesztési irányok

6.1.1. Közlekedési infrastruktúra fejlesztése

Az Érmellék turizmusának alapfeltétele a térség megfelelő megközelíthetősége. A kérdőív (Q17) alapján a látogatók leggyakrabban a közlekedési infrastruktúra fejlesztését említették (202 említés), valamint a turisztikai információk, útjelzők bővítését (135). Indokolt egy regionális közlekedésfejlesztési terv kidolgozása, amely magában foglalja a közúti infrastruktúra minőségének javítását, elektromos kerékpárhálózat létrehozását, továbbá a tömegközlekedési kapcsolatok bővítését. E fejlesztés nemcsak a turisták, hanem a helyi lakosság életminőségét és mobilitását is jelentősen javítaná.

6.1.2. Statisztikai láthatóság és adatrendszer-fejlesztés

A kutatás során (lásd 4. fejezet) egyértelművé vált, hogy az Érmellék turisztikai teljesítményének mérése jelenleg megoldatlan, mivel sem a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), sem az Institutul Național de Statistică (INSSE) nem biztosít releváns, településszintű vagy határon átnyúló adatokat. Ez az adathiány akadályozza a megalapozott fejlesztési döntéseket és megnehezíti a térség összehasonlíthatóságát más desztinációkkal. Célszerű lenne egy turisztikai adatrendszer fejlesztése, amely egységes platformon integrálná a helyi szereplőktől (önkormányzatok, szolgáltatók, civil szervezetek) származó, valós idejű adatokat – például látogatószámot, vendégéjszakák számát vagy eseményrészvételi mutatókat.

6.1.3. „Irodalmi Útlel”

Az Érmellék gazdag irodalmi örökségére – Ady Endre, Kölcsey Ferenc, Zelk Zoltán és más alkotók életművére – építve javasolt egy többállomásos irodalmi örökségút létrehozása, amely hálózatba szervezi az emlékhelyeket, tájházakat és helyi múzeumokat. A program központi eleme az „Irodalmi Útlel” – egy pecsétgyűjtő füzet és annak digitális változata lenne –, amely aktív felfedezésre ösztönözné a látogatókat. A megvalósításban fontos szerepet kaphatna a „Fiatalok az Érmellékért” kezdeményezés, amely a diákokat bevonná az útvonal

idegenvezetésébe és digitális tartalmainak fejlesztésébe, így az örökség élő, közösségi tudásként erősítené a térség kulturális identitását.

6.1.4. Természetjárás és mobilitás

A kérdőív eredményei szerint a természethez és kiránduláshoz kapcsolódó élmények iránti igény volt a legerősebb (Q5: 303 „nagyon fontos” említés). A látogatók nem nagyszabású beruházásokat, hanem aktív és környezettudatos turisztikai lehetőségeket hiányolnak. Javasolt a régi érmelléki mocsárvilág és vizes élőhelyek részleges helyreállítása, amely egyszerre növelné a biodiverzitást és bővítené az ökoturisztikai kínálatot (madármegfigyelés, tanösvények, vízi rekreáció, természetismereti központok). A Natura 2000 területek, falusi attrakciók és borászatok összekapcsolása, valamint pihenőpontok és GPS-alapú útvonalak kialakítása révén a táj fenntartható módon lenne bejárható. Ez a természetalapú fejlesztés elősegítené a táj ökológiai regenerációját, erősítené a környezettudatos szemléletet, és hozzájárulna a fiatalabb generációk természethez való kötődésének elmélyítéséhez.

6.2. Digitális láthatóság és innováció

6.2.1. Turisztikai online portál

Jelenlegi információk alapján nem létezik olyan egységes, kétnyelvű online felület, amely az Érmellék teljes turisztikai kínálatát – szálláshelyeket, borászatokat, gasztronómiai szolgáltatásokat, kulturális látnivalókat és programokat – egy központi adatbázisban összefogná. A térség földrajzi sajátosságai és a turisztikai szektor szétagoltsága miatt az információk jelenleg több, specializált honlapon és közösségi oldalon található meg, ami megnehezíti a látogatók számára az egységes tájékozódást és az útvonaltervezést. A primer kutatás eredményei is megerősítik ezt az igényt: a válaszadók 45%-a a marketing és online megjelenés fejlesztését említette (N = 418). Ez egyértelműen jelzi, hogy szükség van egy kétnyelvű, naprakész turisztikai portál létrehozására, amely átfogóan bemutatja a térség szolgáltatásait és elősegíti az Érmellék digitális láthatóságát.

6.2.2. Mobilalkalmazás

Javasolt egy modern, interaktív mobilalkalmazás létrehozása „Élő Érmellék” néven, amely a térség turisztikai látnivalóit, eseményeit és szolgáltatásait élményszerű, digitális formában mutatná be. Az applikáció GPS-alapon működne, és amikor a látogató egy nevezetesség közelébe ér, az alkalmazás automatikusan megszólalna: helyi lakosok – különösen az idősebb generációk – autentikus történeteit, Ady-idézeteket, Számadó Ernő-elbeszéléseket vagy Kiss Kata dalait játszáná le, miközben a képernyőn helyhez kötődő képek és archív felvételek jelennének meg. A fejlesztés kiterjesztett valóság (AR) funkcióval is bővíthető lenne, amely

megmutatná, hogyan nézett ki a táj korábban – például a mai szántóföldeken újra feltűnhetne a hajdani mocsárvilág képe.

Az alkalmazás célja nem csupán az információközlés, hanem az interaktív, élményszerű tanulás és felfedezés elősegítése, amely hosszú távon növelheti az Érmellék digitális láthatóságát, turisztikai vonzerejét. „Élő Érmellék” emellett oktatási innovációként is hasznosítható lenne: tanulmányi kirándulások, irodalom- és történelemórák során segíthetné a helyi kulturális örökség élményszerű megismerését.

6.2.3. Mesterséges intelligencia

Lehetőségként felmerülhet egy mesterséges intelligencia (AI) alapú ajánlórendszer fejlesztése, amely képes elemezni a látogatói preferenciákat, érdeklődési köröket és keresési mintákat, majd ezek alapján személyre szabott program-, útvonal- és szállásajánlatokat kínálna. Az ilyen rendszer új dimenziót nyithatna az Érmellék digitális turizmusfejlesztésében, hiszen a látogatók igényeihez igazodó, interaktív élményt biztosítana.

6.3. A Mária Út modell: az integráció mintája

Kiemelkedő lehetőségnek tartom a vallásturizmust, azon belül itt a Mária Út zarándokút érmelléki szakaszának fejlesztését. A jelenleg Tasnádot és Nagykárolyt érintő útvonal (Mária Út Egyesület, 2025) új állomások bevonásával tovább erősíthetné a térség turisztikai hálózatát és vonzerejét. Székelyhid, Bihardiószeg, Gálospetri és Szentjobb településeken olyan kombinált zarándok–kulturális–borászati útvonal alakítható ki, amely a spirituális élményt összekötné a helyi gasztronómiai és borturisztikai kínálattal, erősítve ezzel a térség integrált turisztikai arculatát. Ez a fejlesztési irány lehetőséget adna arra, hogy a kevésbé látogatott települések is bekapcsolódjanak a regionális turisztikai vérkeringésbe, miközben a zarándokok számára egy többnapos, tematikus útvonal is létrejönne.

6.4. Összegzés

Az „Élő Érmellék” koncepció egyszerre szimbolizálja a múlt és a jelen találkozását, és lehetőséget ad arra, hogy a látogató ne csupán szemlélője, hanem aktív részese legyen e különleges táj történetének. A turizmusfejlesztés végső célja a lojalitás erősítése – annak biztosítása, hogy az Érmellékre visszatérő vendégek minden alkalommal új, személyes élményt találjanak maguknak.

A javasolt fejlesztések finanszírozása jelenleg reálisan megvalósítható az INTERREG VI-A Magyarország–Románia program, a Nemzeti Kulturális Alap és a Bethlen Gábor Alap forrásaiból.

Meggyőződésem, hogy az Érmellék turizmusának jövője az élmény, az örökség és az innováció hármására épül. A bor- és gasztroturizmus, a kulturális útvonalak, a természetjárás és a digitális fejlesztések egymást erősítve képesek megújítani a térséget, miközben megőrzik annak emberközeli, hiteles jellegét. Mindez az értékteremtést és az értékmegőrzést is szolgálja.

7. Következtetések

A dolgozatom célja az Érmellék turisztikai potenciáljának feltárása, a látogatói attitűdök megértése és egy olyan fejlesztési koncepció megalapozása volt, amely a térség kulturális és természeti értékeire, valamint közösségi erőforrásaira épít. A vizsgálat középpontjában egy primer kvantitatív kérdőíves kutatás állt (N = 418), amely betekintést nyújtott az Érmellékre érkezők motivációiba, élménymínőségébe és fejlesztési igényeibe. A céлом e kutatási eredmények összegzése, a hipotézisek értékelése, valamint a jövőbeli vizsgálati irányok kijelölése.

7.1. Fő megállapítások és a célok összegzése

A kutatás legfontosabb tanulsága, hogy az Érmellék turizmusának jelenlegi hajtóereje a rokon- és barátlátogatás (VFR), amely nem a turizmus hiányát, hanem a térség emberközpontú karakterét tükrözi. A bevezetőben megfogalmazott cél, az identitásalapú turizmus vizsgálata ezzel igazolást nyert: az Érmellék elsődleges vonzereje nem az infrastruktúrában, hanem a személyes kötődésekben, az élő hagyományokban és a határokon átívelő társadalmi hálóban rejlik.

A primer kutatás eredményei alátámasztották, hogy a látogatók erősen lojálisak a térséghez – a válaszadók 79%-a jelezte, hogy biztosan visszatér. A lojalitás forrása leginkább a helyi vendégszeretet és az autentikus vidéki élmény, amit a megkérdezettek 82%-a értékelt kiemelkedően pozitívan. A vizsgálat egyúttal azonosította a „VFR-Plusz” szegmenst is: azokat a látogatókat, akik a családi látogatások mellett tudatosan keresik a kulturális és gasztronómiai élményeket. Ez a csoport a jövő turisztikai fejlesztéseinek egyik legígéretesebb célpiaca lehet.

A látogatói elvárások között a természeti értékek (303 említés), a hagyományok megismerése (277 említés) és a kulturális-történelmi élmények (266 említés) domináltak. A legnagyobb hiányosságokat a közlekedési infrastruktúra, a marketing és az online információk elérhetősége terén azonosították. A kutatás eredményei megerősítették, hogy az Érmellék turizmusfejlesztése akkor lehet sikeres, ha a helyi identitás megőrzése és a modern, digitális eszközök használata kéz a kézben jár. A dolgozatban bemutatott javaslatok – mint az „Élő Érmellék” mobilalkalmazás vagy az „Irodalmi Útlevel” koncepció – éppen ezt a kettősséget testesítik meg: a hagyomány és az innováció összekapcsolását. A kutatás tehát nemcsak feltárta az Érmellék turizmusának jelenlegi mintázatait, hanem hozzájárult ahhoz is, hogy a térség jövőjét egy tudatosabb, közösségibb és fenntarthatóbb szemléletben lehessen újragondolni.

7.2. A kutatás korlátai és jövőbeni javaslatok

A vizsgálat módszertani szempontból is értékes tapasztalatokat hozott, ugyanakkor néhány korlátot érdemes kiemelni, amelyek egyben a jövő kutatási irányait is kijelölik.

A nem valószínűségi mintavétel és az online adatgyűjtés (Facebook-csoportok, ismeretségi hálózat) torzíthatta az eredményeket, különösen a VFR-látogatók arányát. Bár a minta nem reprezentatív, jól tükrözi a térség legaktívabb és legelkötelezettebb vendégkörét. A háromfokozatú Likert-skála egyszerűsítette a válaszadást, de korlátozta a komplexebb statisztikai elemzések – például faktoranalízis – lehetőségét. A kutatás a keresleti oldalra összpontosított, míg a kínálati oldal (szolgáltatók, önkormányzatok, civil szervezetek) véleménye nem szerepelt a primer adatgyűjtésben.

Ez is nagyon fontos lenne, így a további kutatások számára az alábbi irányokat javaslom:

- Kínálati oldal vizsgálata: mélyinterjúk és fókuszcsoportok készítése a helyi szereplőkkel a fejlesztési prioritások és az együttműködés feltérképezésére.
- Reprezentatív adatfelvétel: egy nagyobb mintájú, határon átnyúló felmérés, amely pontosabban megbecsüli a nem-VFR látogatók motivációit és költési mintáit.
- A VFR-szegmens gazdasági hatásvizsgálata: a családi és baráti látogatások rejtett gazdasági hatásainak feltárása (helyi vásárlások, gasztronómiai költés, rendezvényrészvétel).
- Digitális fejlesztések hatásmérése: az „Élő Érmellék” applikáció vagy egy podcast-sorozat látogatói élményre gyakorolt hatásának monitorozása.

E kutatási irányok folytatásával elérhető lenne, hogy az Érmellék turizmusát adatvezérelt, partnerségen alapuló fejlesztési folyamat kísérje, amely hosszú távon is fenntartható növekedést biztosíthatna. A fejezet zárásaként megfogalmazható, hogy az Érmellék jövője nem csupán gazdasági kérdés, hanem egy helyi érték és identitás, valamint közösségalapú fejlődési út meghatározása is. A térség akkor válhat sikeres desztinációvá, ha megőrzi emberléptékű jellegét, és mindeközben a modern innovációt a helyi értékek szolgálatába állítja.

Irodalomjegyzék

Agrárminisztérium. (2023). *Magyarország Közös Agrárpolitikai (KAP) Stratégiai Terve 2023–2027*. Budapest: Agrárminisztérium.

Elérhető: <https://kap.gov.hu/>

(Letöltve: 2025. november 03.)

Backer, E. (2012). VFR travel: It is underestimated. *Tourism Management*, 33(1), 74–79.

<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2011.01.027>

Bethlen Gábor Alap. (2024). *Támogatott projektek adatbázisa*. [Online]

Elérhető: <https://bgazrt.hu>

(Letöltve: 2025. október 28.)

Bihari Napló. (2025). Székelyhídon megújult a Strand66.

Elérhető: <https://www.biharinaplo.ro>

(Letöltve: 2025. november 11.)

Booking.com. (2024). *Érmellék szállásai*.

Elérhető: <https://www.booking.com>

(Letöltve: 2025. november 11.)

Borbély, G. (2009). *Szőlő és bor az Érmelléken*. Nagyvárad: Partiumi és Bánsági Emlékvédő és Emlékhely Társaság; Királyhágómelléki Református Egyházkerület; Nagyvárad Római Katolikus Püspökség.

Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *The Canadian Geographer*, 24(1), 5–12.

Consiliul Județean Bihor. (2022). *Strategia Integrată de Dezvoltare Durabilă a Județului Bihor 2021–2027* (Bihar megye integrált fenntartható fejlesztési stratégiája, 2021–2027). Nagyvárad.

Dáné, T. K. (2018). 2018 – A kulturális örökség európai éve. *Művelődés*, LXXI(1), 3.

Doxey, G. V. (1975). A causation theory of visitor–resident irritants: Methodology and research inferences. In *Proceedings of the Travel Research Association Annual Conference* (pp. 195–198).

Ekéné Szilágyi, F., Kiss, I., Fórián, T., Kalmár, J., Lengyel, A., Braun, M., Fábrián, I., Wilhelm, S., & Szabó, L. (2008). *Érmelléki Kalauz 2*. Székelyhíd: Érhangja Egyesület.

Ér Hangja. (2024). YouTube-csatorna. [Online]

Elérhető: <https://www.youtube.com/@erhangja688>

(Letöltve: 2025. október 28.)

Érmelléki Tájégségi Értéktár. (2024). *Helyi értékek*. [Online]

Elérhető: <https://ertektar.ermellek.hu>

(Letöltve: 2025. október 28.)

- ÉRINTŐ videóportál. (2024). *Érmelléki videóportál*. [Online]
Elérhető: <https://www.youtube.com/@erintovideoportal>
(Letöltve: 2025. október 28.)
- Európai Bizottság. (2023). *Közös Agrárpolitikai Stratégiai Terv 2023–2027* (Common Agricultural Policy Strategic Plan 2023–2027). Brüsszel.
- Gál, A., & Pásztor, E. (2024). *Vidékfejlesztési stratégiák a 12 Érmelléki településen (2021–2027)*. Kézirat, Érhangja International.
- Gál, Z., & Pásztor, R. (2024). *A bihari Érmellék társadalmi-gazdasági kihívásai*. Kézirat. Nagyvárad: Partiumi Keresztény Egyetem.
- Griffin, T. (2013). A paradigmatic discussion for the study of immigrant hosts. *Current Issues in Tourism*, 16(3), 261–275.
<https://doi.org/10.1080/13683500.2012.728152>
- Hajdú-Bihar Vármegyei Önkormányzat. (2023a). *Integrált Területi Program 2021–2027*. Debrecen.
- Hajdú-Bihar Vármegyei Önkormányzat. (2023b). *Megyei Fejlesztési Konceptió 2021–2030*. Debrecen.
- Hajdú-Bihari Napló. (2000, november 2.). 256. szám – A határnyitás ünnepe Nyírábrány–Érmihályfalva között. Debrecen.
- Hu, B., & Morrison, A. M. (2002). Tripography: An analysis of the nature and structure of a tourist's trip. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 26(4), 374–391.
- INSSE (Institutul Național de Statistică). (2024). *Tourism in October 2024*. Bucharest: INSSE.
Elérhető: <https://insse.ro/cms/en/content/tourism-october-2024>
(Letöltve: 2025. november 03.)
- Interreg ROHU. (2024). *Romania–Hungary Programme 2021–2027* (Románia–Magyarország Program 2021–2027). [Online]
Elérhető: <https://interreg-rohu.eu>
(Letöltve: 2025. október 28.)
- Kállai, Z. (2020). *Érmellék regionális státusza és kapcsolata Debrecennel*. Kézirat, Debreceni Egyetem.
- Kardos, R. (2011). *A vidéki turizmus fejlesztésének lehetőségei Magyarországon*. Szeged: JATEPress.
- Kardos Zoltánné. (2011). *Turisztikai ismeretek: Egyetemi tankönyv*. Budapest: Budapesti Gazdasági Főiskola.
- Keep.eu. (2023). *Interreg VI-A Romania–Hungary Programme*. [Online]
Elérhető: <https://keep.eu>
(Letöltve: 2025. október 28.)

- Kéktúra.hu. (2024). *Alföldi Kéktúra – Berettyóújfalu–Létavértes szakasz*.
Elérhető: <https://www.kektura.hu>
(Letöltve: 2025. november 11.)
- Kerékgyártó, L. (2012). A vízrendezés és a mezőgazdasági térformálás hatása az Érmellék tájszerkezetére. *Debreceni Egyetem Földtudományi Közlemények*, (49).
- Központi Statisztikai Hivatal (KSH). (2025). *Turisztikai szálláshelyek forgalma, 2025. szeptember*. Budapest: KSH.
Elérhető: https://www.ksh.hu/stadat_files/tur/hu/tur0064.html
(Letöltve: 2025. november 03.)
- Lengyel, M. (2004). *A turizmus általános elmélete*. Budapest: Heller Farkas Főiskola Kiadó.
- Lőrincz, A. (2019). A civil szervezetek szerepe a határon átnyúló tudástranszferben. *Turisztikai Tanulmányok*, 11(3), 45–58.
<https://doi.org/10.15196/TS610404>
- Madarassy, E., & T. Károlyi, M. (2022). *Legyünk büszkék Érmellékre!* Érhangja International.
- Magnificat.ro. (2024). *Templomok és zarándokhelyek Érmelléken*.
Elérhető: <https://www.magnificat.ro>
(Letöltve: 2025. november 11.)
- Mária Rádió. (2020). *Érmelléki vallási örökség*.
Elérhető: <https://www.mariaradio.ro>
(Letöltve: 2025. november 11.)
- Mária út Egyesület. (2025). *Mária út zarándokút – Érmellék szakasz*. [Online]
Elérhető: <https://mariaut.hu>
(Letöltve: 2025. november 11.)
- Médiaklikk. (2025). *Hazajáró – Az Érmellék vidéke*.
Elérhető: <https://mediaklikk.hu>
(Letöltve: 2025. november 11.)
- Michalkó, G. (2012). *A turizmuselmélet alapjai*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Művelődés. (2017). *Épített örökség és kultúrtáj az Érmelléken*. Kolozsvár: Művelődés Folyóirat.
- Nemzeti Park Igazgatóság. (2024). *Cefa Nemzeti Park – természeti értékek és turizmus*. Nagyvárad.
- OpenStreetMap. (2025). *Térképi adatok Érmellékről*.
Elérhető: <https://www.openstreetmap.org>
(Letöltve: 2025. november 11.)

- Outdooractive. (2024). *Érmellék túraútvonalak*.
Elérhető: <https://www.outdooractive.com>
(Letöltve: 2025. november 11.)
- Pásztor, R., & Gál, Z. (2021). Demográfiai folyamatok a Partiumban a rendszerváltás után. *Területi Statisztika*, 61(4), 430–454.
<https://doi.org/10.15196/TS610404>
- Programturizmus.hu. (2024). *Strand66 – Székelyhid*.
Elérhető: <https://www.programturizmus.hu>
(Letöltve: 2025. november 11.)
- Puczkó, L., & Rátz, T. (2001). *A turizmus hatásai*. Budapest: Aula Kiadó.
- Rejtekhely.ro. (2023). *Margitta termálstrand és környéke*.
Elérhető: <https://www.rejtekhely.ro>
(Letöltve: 2025. november 11.)
- Shani, A., & Uriely, N. (2012). VFR tourism: The host experience. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 421–440.
<https://doi.org/10.1016/j.annals.2011.07.003>
- Szabó, J. (2018). *Érmellék történeti öröksége és társadalmi identitása*. Nagyvárad: Partium Kiadó.
- Szabó, J. (2022a). *Ismeretlen Érmellék – írásban és képben. II. kötet*. Nagyvárad: Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság – Varadinum Script Kiadó.
- Szabó, J. (2022b). *A Bakator története és újjászületése az Érmelléken*. Budapest: Corvina.
- Termalonline.hu. (2024). *KRE SPA Hegyközszentmiklós*.
Elérhető: <https://www.termalonline.hu>
(Letöltve: 2025. november 11.)
- Termalstrand.ro. (2022). *Băile KRE-SPA Hegyközszentmiklós*.
Elérhető: <https://www.termalstrand.ro>
(Letöltve: 2025. november 11.)
- UNEP & UNWTO. (2005). *Making Tourism More Sustainable – A Guide for Policy Makers* (A turizmus fenntarthatóbbá tétele – Útmutató döntéshozók számára). Paris/Madrid: United Nations Environment Programme and World Tourism Organization.
Elérhető: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284408214>
(Letöltve: 2025. november 03.)
- United Nations, World Tourism Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development, & Statistical Office of the European Communities. (2008). *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008*. New York/Madrid: UN/UNWTO.

Elérhető: https://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesf/SeriesF_80rev1e.pdf

(Letöltve: 2025. november 03.)

UNWTO. (2008). *International Recommendations for Tourism Statistics 2008* (Nemzetközi turisztikai statisztikai ajánlások, 2008). Madrid: United Nations & World Tourism Organization.

UNWTO. (2012). *Tourism and Sustainability*. Madrid: World Tourism Organization.

Elérhető: <https://www.unwto.org>

(Letöltve: 2025. november 03.)

UNWTO. (2019). *Tourism Definitions* (A turizmus fogalmai). Madrid: World Tourism Organization.

<https://doi.org/10.18111/9789284420858>

UNWTO. (2023). *Tourism Data Dashboard* (Turisztikai adatportál).

Elérhető: <https://www.unwto.org/tourism-data-dashboard>

(Letöltve: 2025. november 11.)

Veliky, J., Kovács, Z., Macskási, J., Dávid, L., Sóki, B., Bídi, E., Duka, I. L., Bujdosó, Z., Ekéné Zamárdi, I., Petró, L., Rozgics, K., Szálkai, T., Borbély, G., & Wilhelm, S. (2005). *Érmelléki Kalauz*. Debrecen: DE TK.

Wilhelm, S. (2008). Víz és tájhasználat az Érmelléken. *Korunk*, 19(3), 45–52.

Wilhelm, S. (2014). *A vízrendezések társadalmi hatásai az Érmelléken*. Kolozsvár: Korunk.

Wilhelm, S. (2017). Természeti értékek, természetvédelem Érmelléken. In J. Szabó (Ed.), *Művelődés – Érmellék melléklet* (1), 11–15. Kolozsvár: Művelődés Közművelődési Havilap. ISSN 2457-5305.

Elérhető: <https://www.muvelodes.net>

Wilhelm, S. (2019). Az Érmellék kulturális örökségének turisztikai jelentősége. *Korunk*, 30(11), 45–56.

Táblázatok és ábrák jegyzéke

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat – A kutatásban résztvevők megoszlása demográfiai jellemzők szerint	36
2. táblázat – Q3: Az utazási motivációk megoszlása az Érmellékre látogatók körében (n = 418)	37
3. táblázat – Q5: Az Érmellékkal szembeni elvárások fő kategóriái	39
4. táblázat – Q7 × Q8: Tartózkodási idő és csoportméret összefüggése	43
5. táblázat – Q9 × Q11: Általános elégedettség és vendégszeretet kapcsolata	46
6. táblázat – Q10: A turisztikai szolgáltatások színvonalának értékelése (n = 418)	47
7. táblázat – Q17: Fejlesztési javaslatok megoszlása	50

Ábrák jegyzéke

1. ábra – A nyirábrányi határátkelő megnyitása (2000)	7
2. ábra – Az Ér vízgyűjtő területe	15
3. ábra – Az Érmellék domborzata	16
4. ábra – A partiumi és érmelléki identitás elterjedése	24
5. ábra – Q1: Az Érmelléki települések látogatottsága (n = 418)	35
6. ábra – Q4: Az Érmellékre érkezők közlekedési módjai (n = 418)	40
7. ábra – Q6: Igénybe vett szállástípusok megoszlása (n = 418)	41
8. ábra – Q7: Utazási csoportok mérete (n = 418)	42
9. ábra – Q8: Tartózkodási idő megoszlása (n = 418)	43
10. ábra – Q12: Költési kategóriák megoszlása (n = 418)	44
11. ábra – Q13: Visszatérési szándék az Érmellékre (n = 418)	49
12. ábra – Q15: Legszívesebben felkeresett attrakciótípusok (n = 418)	50
13. ábra – Q17: Fejlesztési javaslatok és fejlesztendő területek (n = 418)	51

Hallgatói nyilatkozat

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függeléke: A MATE egységes szakdolgozat /

diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréseiről és
eredetiségéről

A hallgató neve: Meggves Enikő
A Hallgató Neptun kódja: NAWUPZ
A dolgozat címe: Érmellék turisztikai fejlesztési koncepciója
A megjelenés éve: 2025
A konzulens intézetének neve: Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Fenntartható Turizmus Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

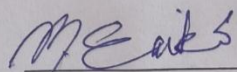
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2025 év 11 hó 06 nap

Hallgató aláírása

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Meggyes Enikő
Neptun-kódja:	NAWUPZ
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☒ BSc/BA ☐ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb: .....
Tantárgy neve/kódja*:	Szakdolgozat
A munka címe:	Érmellék turisztikai fejlesztési koncepciója

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)
Ötletelés, alcíjmjavaslatok kérése	Gemini	Vázlat
Fogalom magyarázatának kérése	Gemini	2. fejezet: TPI-t (tourism penetration index)
Színónimák keresése	Gemini	2 - 5. fejezet
Érmellék témához kapcsolódó cikkek, folyóiratok és videótárak azonosítása	Gemini	3. fejezet

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka **mellékletében való csatolása szükséges.**)

A felhasználás célja	Alkalmazott eszköz verziója, elérhetősége	MI-neve,	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

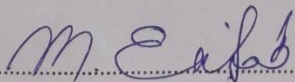
Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....
.....
.....
.....

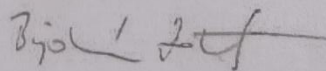
4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helyállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Gyöngyös, 2025. 11.06

Hallgató aláírása

Konzulens/Témavezető aláírása

Konzulensi nyilatkozat

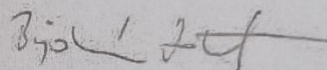
NYILATKOZAT

Meggyes Enikő (név) (hallgató Neptun azonosítója: **NAWUPZ**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem²

Kelt: Gyöngyös, 2025. 11.06

_____
belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendő.

² A megfelelő aláhúzendő.